

קונטרס

המעלות לשלמה

מתולדותיו ועליותיו בקודש ועזוז מפעליו הקדושים

של כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש

מרן רבי שמואל שלמה זצוקללה"ה הי"ד

מראדזין

בתוספת לקט 'הסכמות' מאת כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל,

פניני לשון ופירורי עובדות, רשימות דברים, ועוד

יוצא לאור בס"ד

על ידי מכון "תפארת ראדזין"

לרגל יומא דהילולא קדישא הפ"ג של

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוק"ל זי"ע

ערב ראש חודש סיון (תש"ב-תשפ"ה)

פה עיר התורה והחסידות בני ברק, תשפ"ה

תוכן הענינים

1

2.....בפתח המעלות.

פניני לשון ופירורי עובדות שנשמעו מפי כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל

אודות גיסו כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רבי שמואל שלמה זצוק"ל.....4

עובדות והנהגות על מרן זצוק"ל שנשמעו מפי גיס רבנו כ"ק אדמו"ר מהר"י
מאמשינוב ניו יורק זצוק"ל – מתוך ספרו 'ימות עולם'.....8

"ילקוט הסכמות" – הסכמות שנדפסו מאת כ"ק מרן רש"ש זצוק"ל

על ספרי אבותיו כ"ק מרנן רבותינו הקדושים זצוק"ל זי"ע.....10

על ספרי רבנים ומחברים בני דורו.....11

מכתב עוז מאת כ"ק מרן רש"ש זצ"ל אודות הבחירות לקהילת ווארשא.....18

רשימת דברים שנשמעו מפ"ק של כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל

אודות ישיבות "סוד ישרים" דראדזין שייסד כ"ק מרן זצוק"ל.....19

"ואלה תולדות" – מאמר מקיף וערוך מגנזי הרה"ח ר' ישראל אידלמן ז"ל

אודות מרן הגה"ק רבי שמואל שלמה זצוק"ל

[נכתב בשנת תש"ו, בסמוך לאחר שנות החורבן ר"ל].....22

"והיו עיניך רואות את מוריד".....50

לזכר עולם יהיה צדיק.....51

יוצא לאור בס"ד

על ידי מכון "תפארת ראדזין"

להפצת ספרי ותורת כ"ק מרנן רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

©

כל הזכויות שמורות

בפתח המעלות

2

מתכבדים אנו בזאת להגיש בפני קהל אנ"ש היקרים שי' קונטרס זה אשר בשם **"המעלות לשלמה"** יכונה, היוצא לאור בס"ד לרגל יומא דהילולא **כ"ט אייר** השתא, במלאות פ"ג שנה לעלותו בסערה השמימה של **כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש רבנו שמואל שלמה זצוק"ל**, בעת שנפל על קדוש השם בידי המרצחים הגרמנים ימ"ש ביום המר בגטו וולודאבה, הי"ד.

צעיר לימים היה רבנו כבן ל"ג, כאשר אך כבן כ"א שנים היה בעלותו לשבת על כיסא אביו רבנו הגדול **מרן אדמו"ר הגה"ק רבי מרדכי יוסף אלעזר מראדזין** בעל **"תפארת יוסף"** זי"ע בתור ממלא מקומו בקודש לאחר שנסתלק לבית עולמו ביום כ"ו בשבט שנת תרפ"ט. אכן כבר אז ניכר רבנו בגדלותו העצומה כאשר נודע בשערים כאיש מלא וגדוש בתורה וביראת השם כאחד הגדולים, ובשלל צדקותיו ומגוון מעלותיו הסגוליות שהועידוהו לגדולות.

י"ג שנים בסך-הכול הספיק **רבנו זי"ע** להנהיג את קהל עדתו (תרפ"ט-תש"ב). במהלך השנים הללו נודע רבנו למופת בעוצם גדלותו בתורה, בצדקת פזרונו עד לאין קץ, ובגודל יראתו וקנאתו לדבר השם שפיעמה בקרבו. תקיף ואמיץ היה בדברים שבקדושה, לא נשא פני איש אף לגדול שבגדולים. מאידך, רך כחמאה בפני רש ודל וחומל על כל נדכה לב, מקריב מעצמו מפרוטותיו האחרונות ומגלימתו שעל כתפיו. לעצמו לא היה צריך כלום, אבל לאחרים היה נותן לאין קץ וכן תובע מאחרים לבלי גבול. בענייני ציבור נוהג ללא חת, איש אמת ומקנא קנאת ה' צבאות. ידועות המה תקנותיו שתיקן בימיו, לצרף וללבן כל הקרב להיות נמנה על עדת קדשו, ובהוראות שעמד עליהן לבלי חת בלי לשאת פנים לאיש.

בשנת תרצ"ה פנים חדשות באו לעדת נאמנה הנמשכת משלשלת הקודש **איזביצא ראדזין**, בעת ייסד **כ"ק מרן זצוק"ל** והניח אבן הפינה לישיבותיו הקדושות אשר בשם **"סוד ישרים"** יכונה, כאשר על אבני היסוד עומד ומשמש בגבורתו **מרן זצ"ל**, שידו הייתה מעורבת בכל פרט ופרט ברוחניות ובגשמיות, כשבנשיאות הישיבה העמיד את גיסו (מי שהיה לימים ממשיך שלשלת הקודש) **כ"ק מוהר"ר אברהם ישכר זצ"ל**. מאות בחורי חמד ישבו ולמדו בשקידה בישיבות קדושות אלה, שזכו לתשבחות מכל גדולי הדור, ועוד היד הייתה נטויה.

אלא שהימים הטובים לא ארכו, ועננים כבדים כיסו את שמי יהדות פולין. ארץ פולין זו, שנודעה למשגב שנות אלף לתורה ולתעודה והיוותה ערש לרועי החסידות ומקהלות הקודש, נכבשה בסערה בידי הקלגסים הגרמנים ימ"ש. רשעי עולם הללו לא חמלו על אנשים נשים וטף, נער וזקן, והחלו במלאכת ההרג והרציחה ובנתיצת קהילות ישראל בכל ערי ועיירות פולין. **רבנו זצ"ל**, שבימים כתיקונם שימש כמנהיג ומורה לתורה ולתעודה ומרביץ תורה ויראה, בראותו כי כלה ונחרצה הרעה על ראשי עם קודש לא חת בגיבורים, רק הביע דעת קדשו בדיבור ובמעש כי יש להתנגד למעשי התעתועים של הרשעים, לחבל בנשקם ולברוח ליערות עם הפרטיזנים. אלא שדבריו לא זכו לאוזן קשבת בימי הדין, ולאחר שנש לעיירה וולודאבה וגזר צום שלושה ימים רצופים, נלקח לדאבוננו להריגה עקה"ש ביום הזעם. הי"ד.

בקובץ הנוכחי ריכזנו בס"ד דברים לתולדותיו בקדש, רבים מהם המתפרסמים לראשונה. ונזכה לילך בדרכיו הקדושות בהתחזקות לתורה וליראת שמים לטוב לנו כל הימים.

המערכת

"והיו עיניך רואות את מוריק..."

דמות דיוקנו של

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רבנו שמואל שלמה זצוק"ל הי"ד

מראדזין

מקום קבורתו המשוער של כ"ק מרן אדמו"ר רש"ש זצוק"ל בכניסה לבית הקברות בוולודבה

פניני לשון ופירורי עובדות

שנשמעו בהזדמנויות שונות מפה קדשו של

כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצוק"ל

אודות שנות הנהגתו הנאדרת בקודש של גיסו

כ"ק מרן הגאון הקדוש רבנו שמואל שלמה זצוק"ל

מי שזוכר את סגנון דיבורו של **מרן הרבי זצ"ל**, שאמנם לא היה זה מדרכו לומר "דברי תורה" בשולחנו הטהור, אולם היה חוזר לעתים בפה קדשו על "ווערטער" [אמרות תורה], וזה היה בבחינת "**משה מפי הגבורה**". ואפילו כאשר לא הבינו תיכף על המקום, הבינו דבריו לאחר זמן. וכפי שהגמרא מספרת אודות רבי חנינא בן פדת, שהסביר שיטתו במשך שלושה ימים – ואלו להבין דבריו, הבינו רק אחרי שלושה חדשים [...]

*

הרבי זצ"ל היה "אוהב תורה" בקנה מידה מופלג ויחיד במינו, כידוע. אם היה פוגש בבחור ישיבה, יכול היה לשבת ולהעביר עמו בשיחה של דברי תורה אפילו משך כמה שעות ברציפות.. היו יכולים באותו זמן להמתין על הרבי

כמה וכמה "חסידים הראשונים" בשביל להתקבל אצלו לשיחה, ואלו הרבי
5 כמו אינו משים לב לכך ושקוע כולו בשיחה שלדברי תורה עם איזה בחור...

*

בעת ששלחו אליו שליחים מיוחדים מוורשה, שרצו להסיע את הרבי אל
מעבר לגבול, סירב הרבי בכל תוקף לעלות על הרכב שנשכר לצורך כך עם
נהג מיוחד, באמרו "אינני יכול לעזוב לבד, שהרי טפלי תלויים בי!" [בחורי
הישיבה, שאהב אותם ודאג להם, וראה בהם כבניו ממש]...

*

הרבי זצ"ל ייסד ישיבה של בחורים בתוככי גטו וולודאבה, בעצם ימי הצרה
ר"ל, עם בחורים שלקח יחד עמו מראדזין. ואז היה שעת חירום ועת סכנה
גדולה, שאם היו תופסים משהו על דבר כזה, היה בבחינת "אחת דתו",
רחמנא לצלן..

בכדי להחזיק את הישיבה, היה הרבי מגייס כספים מאנשים בכל מיני צורות.
היה שולח לקרוא ליהודים, וכל אחד מן הקרואים, מוכרח היה למסור לידי
הרבי סכום מסוים לפי בקשתו, עבור אחזקת הישיבה.

היינו יושבים אז ניעורים במשך לילות שלימים, והרבי היה מעביר בויכרון
קדשו כל שמות החסידים, מה ואיך צריך לפעול ולעשות עבור כל אחד ואחד,
בכדי שיזכה להינצל בעת צרה זו. (בידוע כי אצל אדמו"ר זצ"ל היה גודל
התקשרות של החסידים אל הרבי, ולא הסיחו דעת מהתקשרות אמיצה זו).

*

מי שהכיר את הרבי ידע, שהרבי היה כולו **"איין שטיק תורה"**! (=חטיבה אחת
של תורה)!

בישיבת **"סוד ישרים"** דראדזין, שנוסד על ידי מרן, כבר למדו על סף המלחמה
כ-400 בחורים! כאשר בראדזין גופא למדו כ-150 בחורים! היו שש סניפים,
מלבד הישיבה המרכזית בראדזין, והישיבה הייתה הולכת "הולך וגדל",
ואלמלא החורבן הגדול של שנות המלחמה, הייתה יכולה לגדול עוד ועוד
עד כי גדול מאד. לצערנו הרב יד האויב שלטה במחמדינו, ובחורינו אכלה
החרב.

יש ברשותי מכתב מיוחד אודות הישיבה, שנכתב כשבועיים לפני פרוץ
המלחמה ושרד, שבו הרבי מבקש שיבואו לעזרת הישיבה, את המכתב הזה

- ציווה לשלוח לאמריקה, בקריאה לנדיבי עם לתמוך בישיבה הקדושה. שכן
- 6 כל מהותו של הרבי הייתה כולה אומר "תורה", ולכן אפילו שכבר הייתה שעת סכנה בפתח, ואיש לא ידע מה ילד יום. מכל מקום כל מחשבותיו והגיגיו של הרבי נתונות היו גם אז, על לימוד התורה והרבצתה בקרב הישיבה.

*

בידוע כי הרבי זצ"ל בשנות המלחמה גרס לפי דעת קדשו, כי אין להישמע להוראות הגרמנים כלל וכלל, ואסור לשתף עמם פעולה בשום צורה ואופן. הרבי סבר, כי כל עניין רישום של יהודים אצל ה"יודנראט" (מועצת היהודים שבגטו), בשביל מזון ועבודה וכדומה, הינו סכנה גדולה לכלל ולפרוט באופן שאין כדוגמתה, ואין בה שום תועלת, היות שכל עניינם הזדוני של הגרמנים ימ"ש להיוודע אודות שמותיהם של היהודים בכדי שאחר כך יקל עליהם לשולחם לאבדון ר"ל, כפי שאכן הוכיח סופו על תחילתו, לא עלינו. והיה לוחם כנגד אנשי היודנראט ומוכיח אותם על שיתופם פעולה עם הגרמנים.

פעם אחת קרא לראש ה"יודנראט" בוולודאבה, יהודי שעבד אצל הגרמנים ימ"ש, והוכיח אותו על פניו בלשון קשה כגידים, על שום מה הוא מתיר לעצמו למסור יהודים להריגה רחמנא לצלן, במוסרו אותם לידי הרשעים??

על זה ענה הלה ואמר לרבי, ומה אעשה, הרי אם לא אציית לרשעים, אהיה אנוכי אחראי בחיי על הפרת הפקודה שלהם! וזה יתנקם בי ובבני משפחתי.

השיבו הרבי ואמר לו:

"אמור נא לי, מה הפירוש של להיות 'איש ציבור' (= "א כלל טיער")?! פירוש הדבר הוא, שאדם מוסר עצמו עבור הציבור! אולם מי שמוסר את הציבור עבור עצמו, אין זה איש ציבור, אלא איש של עצמו שפושע בנפש הכלל!

והפטיר הרבי:

"עשה זאת אפוא, והתפטר מתפקידך מיד!"

ולמי ששאל את הרבי (בגטו), מה עושים?? היה הרבי משיב ללא היסוס: "בורחים ליערות!! מצטרפים לקבוצות ההתנגדות!"

*

זכורני פעם אחת, בעת שהיה צריך לערוך מגבית של מזון עבור אנשים עניים וכל מיני אנשים כאלו שהיו מחוסרים פת לחם, הרבי זצ"ל נקב בשמותיהם

של החסידים, שלדעתו ייתנו לצורך העניין. ואכן הללו נקראו אל הקודש, והביאו כולם מצרכי מזון שאוחסנו בחדר המיועד לכך.

היו ביניהם שני חסידים, שלא רצו כל כך לתת וביקשו להתחמק באמתלות שונות. הרבי לא היסס, אלא לקח עמו שני בחורים, והלך עמם בצוותא לביתם של הללו. וכאשר נפתחה הדלת, ניגש הרבי הישר לארון מצרכי המזון ורוקן מתוכו כל מה שמצא לנכון, כאשר שני חסידים הללו שותקים כמובן ואינם מעיזים לדבר או להפריע כלום...!

הרבי היה מקפיד כידוע, לבער בערב פסח כל החמץ הנמצא ברשותו, מבלי להשאיר כל דבר חמץ בעין, ולא היה מסתמך לצורך העניין על "מכירת חמץ" לנוכרי. אלא היה מבער הכול בפועל ממש.

זכורני, בימי הגטו, שהיו אנשים שבשעת חירום כזה, שלא ידע איש מה ילד יום, השאירו ברשותם כל מיני חמץ גמור במחסן, וסמכו על מכירת חמץ לנוכרי. אולם הרבי לא הסכים להשאיר בעצמו כלום, גם אז, אלא ביער מרשותו הכול! מבלי להתחשב בקשיי המצב כלל וכלל. (ע"כ)

מעשה שהיה אצל אדמו"ר רבנו שמואל שלמה זצוק"ל מראדזין שבא אליו יהודי מוורשה בשביל צורך מסוים, ורצה מאוד להיכנס אל הרבי. אך הגבאי לא הרשה לו להיכנס, באמרו שהרבי מתפלל עכשיו 'שמונה עשרה' וייקח קצת זמן עד שהרבי יגמור תפילתו.

החליט היהודי להמתין עד שהרבי יסיים תפילתו. והנה להפתעתם, לאחר שעברו דקות מעטות הרבי פותח את דלת חדרו ואומר ליהודי שיכול הינו להיכנס אליו. היהודי לא הרגיש בנוח, מכיוון שהיה ברור כי הרבי שמע את ההמולה מבפנים ולכן קיצר בתפילתו. ואמר לרבי, שבלתי נחוץ היה לרבי לקצר התפילה שלו בגללו...

ענה לו הרבי:

בשולחן ערוך בהלכות מליחה מבואר (יו"ד סימן ס"ט ט"ז), ששיעור שהיית הבשר במלח במליחה, הינו כשעה אחת. וכתב הרמ"א, שאם יש לאדם אורחים שממתינים לאכילה זו, יכול לסמוך גם על שיעור הלוח מיל, שהינו שליש השעה. ונשאלת השאלה, היתכן, הרי צריך להוציא את הדם? אלא בהכרח, הפטיר הרבי, שאם יהודים ממתינים "קאָכט זיך די בלוט שנעלער"! (נרתח הדם ביתר מהירות...) סיפר היהודי את המעשה בוורשה בהיותו בבית הכנסת, והגרי"ז מבריסק שהיה שם ושמע זאת 'עשה עסק שלם' מן המעשה הזה.

(ספר 'משמיע ישועה' עמ' ג)

עובדות וסיפורי קודש

8

על כ"ק מרן אדמו"ר רבנו שמואל שלמה זצוק"ל

כפי שסופרו בידי גיסו כ"ק האדמו"ר רבי יצחק קאליש זצוק"ל

מאמשינוב-ארה"ב

מתוך הספר "ימות עולם"

א.

כשהשיא מרן מוהר"ר יוסף מאמשינוב את אחד מבניו, השתתף הרה"ק רבי מרדכי יוסף מראדזין [=אדמו"ר בעל "תפארת יוסף"] בסעודת ה"שבע ברכות", ובאמצע ניגש הרה"ק מראדזין [שהיה 'שאַרפֿער'] למרן מהר"י מאמשינוב, ואמר לו שהיות שיש לו בן [=הוא רבי שמואל שלמה שנעשה חתנו של מרן מהר"י] ולמהר"י יש בת, הבה נשתדך!

השיבו מרן מהר"י: "געלאַסען! געלאַסען! [=לאט לאט] הרי עתה הנני עסוק בשמחה אחרת!"

אמר לו הרה"ק מראדזין: "וואָס איז? עס געפעלט אייך נישט דעם שידוך? [=וכי מה יש? האפ לא נראה השידוך בעיניכם?]. כאמור, למעשה נשתדכו ביניהם.

ב.

הכנעתו של הרה"ק רבי שמואל שלמה מראדזין לחותנו מרן מהר"י מאמשינוב הייתה יותר מכפי הרגיל, עד שלא ניתן להבין גודל הכנעתו.

ואמר מרן זי"ע: "די הכנעה וואָס ער האָט געהאַט פאַר'ן טאַטען האָט קיין שום אַנדערע קינד נישט געהאַט!" [=מדת ההכנעה שהיה לו כלפי אבי, לא הייתה לשום אחד מבניו], עד כדי כך שבשעת עריכת שולחנו של מרן מהר"י לא היה רבי שמואל שלמה מניח את ידיו על השלחן מתוך יראת הכבוד.

ג.

קרה פעם שהיה בין מרן מהר"י מאמשינוב לחתנו הרה"ק רבי שמואל שלמה חילוקי דעות אודות חשש חמץ במצות, שלדעת רבי שמואל שלמה היה בהן חשש חימוץ, אולם לדעת מרן מהר"י לא היה שום חשש, ושניהם עמדו תקיפים בדעתם.

- היות שלפי דעת רבי שמואל שלמה היה חשש חמץ במצות הללו, שלדעת רבי שמואל שלמה היה איזה חשש חמץ במצות הללו, לא רצה בשום אופן לשהות באמשינוב [מקום מגוריו] על חג הפסח, ולזאת הלך עם בני ביתו לכפר הסמוך, ושם חגג את החג ואת כל זה עשה מתוך הערצה ויראת הכבוד מבלי שיתקיף אישית את חותנו].
- 9

ד.

כששוחח מרן זי"ע אודותיו, אמר "ער איז געווען א גיטע מענטש" [=היה אדם טוב], והוסיף: "אין אמשינאוו איז מען געווען געוואוינט צו גוטע, אבער אזא גיטער איז נישט געווען! ער האט אראפ גענומען א העמד פון זיך, און געגעבען א מענטש" [=הגם שהורגלו באמשינוב לאנשים טובים, אך איש טוב כזה לא נמצא ביניהם, שהיה מסוגל להסיר כותנתו מעליו ולתנו לאחרים] – "מיט זיינע אלע שארפֿקייטען"! [=חריפותו לא הייתה סתירה למידת טובו]

ה.

הוא לא רצה להתנהג באדמו"רות, עד שפעם בשעת עריכת השולחן של חותנו מרן מהר"י מאמשינוב, הגביה מרן מהר"י את הכוס לחתנו – ואז נעשה "רבי".

ו.

בימות המלחמה, בשעת היותו בגטו לא היה שם 'מוהל', והוא אמר שיש ביכולתו להיות מוהל, ברם היות שמעולם לא מל אף אחד, לא רצו האנשים הנמצאים שם שימול את בניהם שנולדו להם באותם הימים.

הייתה שם אשה אחת "א ראדזינע חסידיסטע" שאמרה "כי באם הרבי אומר שיודע למול, אזי ימול את בני". ובאותו היום מל למעלה משלושים ילדים!

מרן זי"ע אמר עליו שהיה "א געלונגענע מענטש" [=איש מוצלח].

ז.

כששמע ששולחים אנשים למחנות השמדה, גזר תענית על הציבור. היה זה בערב ראש חודש ואמר סדר "יום כפור קטן", ואחר כך גזר על האנשים נשים וטף שיצומו שלשה ימים לילה ויום. ומאחר שנאסר להם להתקבץ בבית המדרש, תפסוהו הרשעים והוציאוהו להורג. ה' ינקום דמו!

הסכמת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רבנו שמואל שלמה זצוק"ל

על הוצאת הספר הקדוש "תפארת יוסף"

לכ"ק אביו מרן אדמו"ר הרה"ק זצללה"ה

הסכמת אדמו"ר הגאון הקדוש שליט"א

בשם ה' ובעזרתו

כאשר ידידנו המפואר האברך המופלג החסיד וכו' ר' יעקב אליעזר נ"י ב"ר שרגא פיוויל ז"ל קארינבליט מחעלמא חפץ להדפיס מה ששמע וליקט והעלה עלי ספר חידושי תורה ושיעורין על סדר הש"ס מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצללה"ה, ועיינתי בהם וראיתי הרבה יגע לשמור הדברים כאשר יצאו מפי כ"ק אדמו"ר זצללה"ה מבלי לשנות או להוסיף עליהם לצאת מגדר הכוונה.

לכן אף ידי תיכון עמו להסכים על ידו לקבעם בדפוס ולוציאם לאור עולם. וישר כוחו וחילו בזה ויעזרהו השי"ת שיבצע את מעשהו ויפוצו מעיינות החכמה בין תלמידיו צמאי דבריו בהביאם ברכה אל ביתם.

הנני המדבר לכבוד התורה החותם יום ו' עש"ק וילך ה' דעשי"ת תרצ"ה פה ראדזין.

שמואל שלמה ליינער בהרב הגאון הקדוש זצללה"ה מראדזין

הסכמת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק רבנו שמואל שלמה זצ"ל

על הדפסת הספר הקדוש "בית יעקב" על ספר ויקרא

לכ"ק זקנו מרן אדמו"ר רבנו הגה"ק מאיזביצא זי"ע

הסכמת אדמו"ר הרה"ג הקדוש מרן שליט"א

ב"ה

להיות אשר ש"ב הרה"ח המופלג בתורה ויראה כש"ת מוהר"ר חנינא דוד ליינער שיחי' מטאמאשוב בן דודי זקני הרה"צ ה' מוהר"ר ר' אברהם יהושע העשיל זצללה"ה בן מרן אא"ז הרה"ג הקדוש זצללה"ה בעל מחבר ספר הקדוש בית יעקב בדעתו להיות מדפיס ועולה ספר הקדוש בית יעקב על ספר ויקרא אשר כבר השתדלו בכתבי קודש הללו וטרחו ויגעו הרבה לסדרם בסדר נכון אא"ז הרב הגאון

- הצדיק הקדוש זצללה"ה מרן בעל אורחות חיים, והביא לבית הדפוס הספר הקדוש בית יעקב על ספר בראשית. וגם דודי זקני הרה"צ הק' מוהר"ר אברהם יהושע 11 העשיל זצללה"ה הביא לבית הדפוס הספר הקדוש בית יעקב על ספר שמות. ועתה זכה ש"ב הרה"ח המופלג בתו"י מוהר"ר חנינא דוד שיחי' שיגלגל זכות על ידו לגמור את המצווה להביא לבית הדפוס ולהוציא לאור עולם את הספר הקדוש בית יעקב על ספר ויקרא. גם ידי תיכון עמו ויישר כוחו וחילו לאורייתא ויעזרהו השי"ת ויבצע את מחשבתו בזה וייקבעו דברי תורה בלב כל החפצים והמשתוקקים לראות באור היקר הזה.

ועתה בית ישראל הביאו הברכה אל בתיכם וקנו את הספר הקדוש הזה בעין יפה כיד ה' הטובה עליכם. ועל ידי זה תזכו לשפע ברכה והצלחה. וזכות אא"ז הגאון הקדוש המחבר זצללה"ה זי"ע ועכ"י יגן על כל המסייעים והמתעסקים בהדפסת ספריו הקדושים ולכל הלומדים בהם ויעמוד להם שייושעו בכל הטוב.

באתי על החתום אסרו חג שבועות תרצ"ז פה ראדזין

שמואל שלמה ליינער בהרב הגאון הקדוש זצללה"ה מראדזין

הסכמות כ"ק מרן אדמו"ר רבנו שמואל שלמה זצללה"ה

על ספרי מחברים בדורו (לפי סדר הדפסתם)

על הספר "שיח פקודיך" (בילגוריי תר"ץ)

מאת המחבר הרב ישעיהו ב"ר שאול יעקב חאסקעלבערג מראזאן

הסכמת אדמו"ר מראדזין כקש"ת מו"ה שמואל שלמה ליינער שליט"א ב"ה ב' בהר. גם אני ראיתי בספרו של המוכ"ז הר' ישעיה חאסקעלבערג מעיר ראזאן והוטב בעיני ונתתי לו מעות קדימה חמשה זהובים.

שמואל שלמה ליינער בההגה"ק זללה"ה הכ"מ

על ספר "דברי משה" (בילגוריי תרצ"ב)

מאת המחבר הרה"ג מוהר"ר משה ספקטאר אבד"ק ראזישטש (וואהלין)

הסכמת אדמו"ר הרב הגאון הקדוש חו"ב צמ"ס פטיש החזק עמוד הימיני
סיני ועוקר הרים שמו נודע לשם ולתהילה מפואר בפי כל וכו' כקש"ת
מוהר"ר שמואל שלמה ליינער שליט"א, בנו של אדמו"ר זללה"ה הנ"ל
מראדזין

ראיתי את דברי כ"ק א"א מו"ר הרהגה"ק זללה"ה, בוודאי כל איש אשר דברי תורה
חביבים עליו יהי' לעזר ולסעד להרה"ג המחבר הנ"ל להוציא חיבורו לאור עולם.
באתי על החתום ה' האזינו ו' תשרי תרצ"ב.

שמואל שלמה ליינער בהרה"ק זללה"ה מראדזין

על ספר "קול נפתלי" (ווארשא תרצ"ב)

מאת המחבר הרה"צ בנן של קדושים מוהר"ר נפתלי גולדברג משעלץ

הסמוכה לווארשא

הסכמת הרה"ק אדמו"ר מראדזין שליט"א

הן בא לפני הרהגה"צ בנש"ק כש"ת מהו"ר ר' אלטר שלום אלימלך שליט"א הרה"ק
משעלץ, ובידו תכריך אמרות טהורות רשום בכתב אמת מכ"ק אביו הרה"ק מהו"ר ר'
נפתלי זללה"ה, וראיתי בהם דברים טובים ומועילים להלהיב לבות בני ישראל לעבודת
השם, ועתה יחפוץ בנו הרה"ק שליט"א לאדפוס אדרא. לכן אבוא לעורר ולזרז את אחינו
ב"י להיות לו לעזר ולסעד להוציא מחשבתו אל הפועל, ולקבל את הספר בסבר פנים יפות
להביא ברכה לתוך ביתם. ואי"ה גם אנכי אקח ספר אחד כשיצא מבית הדפוס.

באתי על החתום יום א' לסדר בחקותי ל"א למב"י תרצ"ב, פה ווארשא.

שמואל שלמה ליינער בהרהגה"ק זללה"ה מראדזין

הסכמה

מהגה"ק מרן אדמו"ר מראדזין שליט"א

בעזה"ת"ש

חזית איש מהיר במלאכתו ה"ה כבוד הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה ר' אליעזר אלימלך שליט"א, מלפנים אבד"ק יאדאווע, אשר גדולי דורנו יתנו עדיהם עליו כי הוא מצוין ומופלג בתורה, ובידו חיבור נחמד ונחוץ ושווה לכל נפש קרא את שמו "נועם התוכחה", ומעשהו לברר וללבן את המצוות עשה של "הוכח תוכיח" מש"ס וירושלמי ופוסקים ראשונים ואחרונים.

והנה המצווה הזאת נוהגת בכל עת ובכל זמן ממש אין לך שעה שאדם נפטר ממנה, ודורש אין לה, כי לא ראינו עד עתה מי ממחברי זמננו שיתעוררו ללקט קיצורי דינים מש"ס ופוסקים בעניינים אלו. וכבר מלת כ"ק אאמו"ר הרהגה"ק זללה"ה אמורה ונודעה בין דורשי מאמרו, כי הסיבה שדברי התוכחה לרוב אינם מתקבלים על לב שומעיהם הוא מחמת שרוב המוכיחים שלא על פי דרך התורה, והרבה פעמים יתערב בזה נגיעות פרטיות, והעיקר הגורם הוא מחמת חסרון ידיעה. אמנם כבר אמרו חז"ל ששגגת תלמוד עולה זדון. ובכן דיבר הרבה פעמים עם גדולי דורנו, שראוי לשים לב לחבר פסקי דינים על מצווה זו שיהיו מצויים ביד כל אחד ואחד להרים מכשול מדרך בני ישראל, למען ידעו הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. וכאשר יקיימו מצוות התוכחה כתורה וכהלכה יתקבלו דבריהם ויעשו פירות, וזכות הרבים יהיה תלוי בהם, כי תועלת המוכיח לשם שמים והמקבל תוכחה זכותם בזה ובבא ידוע מדברי חז"ל ומדרשים, ואין מהצורך להאריך בזה.

וכאשר נתעורר כבוד הרה"ג שי' הנ"ל להחזיק במצווה רבה הלזו שאין לה דורשים, אשר כפי עדות הרבנים המפורסמים אנשי שם הוא ראוי והגון לאותה אצטלא, ובידו חיבור שלם על מצוות עשה זו. ואשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, וחפץ ה' בידו הצליח. וגם אני עיינתי קצת בחיבורו, וראיתי בו דברים טובים ומועילים.

ובכן אבוא גם אני על החתום להיות נטפל לעושי מצווה, ולעורר את אחינו ב"י נדיבי לב רודפי צדקה וחסד ואוהבי תורה ושוחריה שיהיו לעזר ולסעד להרה"ג שליט"א בנתינת "פרענומער אנטין" ומעות קדימה, למען יוכל לבצע את מעשהו להוציא את חיבורו לאור עולם לזכות את הרבים. וגם אנוכי לקחתי פרענומער אנטין, ונתתי מעות קדימה על זה. ובפירוש אבקש את אנ"ש דורשי מאמרי כ"ק אאמו"ר הרהגה"ק זללה"ה, שכל אחד ואחד לא ימנע את עצמו מלהיות נטפל לעושי מצווה ליתן מעות קדימה, ולקבל את החיבור הלז להביא ברכה אל תוך ביתם ולהגות בו כי רב ברכה בו, וכי בזה יעשו גם נחת

רוח לכ"ק אדמו"ר הרהגה"ק זצלה"ה אשר אנכי היודע כמה השתוקק שיצא חיבור כזה לאור עולם ושיהיה מצוי ביד כל אחד למען ידעו איך להתנהג.

14

ובזכות זה יעזור לכם השי"ת בפרנסה טובה ובהצלחה גדולה בכל אשר תפנו, ותשכילו את כל אשר תעשון כמאמר הכתוב "ולמוכיחים ינעם ותבוא עליהם ברכת טוב". וכל הנבראים לא נתנבאו אלא לתומכי התורה ולומדיה.

באתי על החתום ד' מטות מסעי כ"ג [תמוז] תרצ"ב פה אטוואצק.

מקום החותם.

על ספר ילקוט "קנאת סופרים" (ווארשא תרצ"ד)

מאת המחבר הרבני החסיד מוהר"ר דוד יצחק שליט"א מרגליות מווארשא

הסכמות מגדולי וצדיקי דורנו שליט"א

מכ"ק אדמו"ר שליט"א מראדזין

בשם ה' ובעזרתו.

הנה כבר נודע ומפורסם לשם ולתהלה מפעלות החברה המפוארה הנקראת בשם "אהבת תורה ויראת שמים" שנתייסדה זה כ"ב שנה ע"י הגבר אשר הקים עולה של תורה, ה"ה כבוד הרבני המופלג בתורה ומלא יראת ה' רב פעלים ולא מחזיק טיבותא לנפשי' מוהר"ר ר' דוד יצחק שיחי' בהרבני מוהר"ר מנחם מענדיל ז"ל מרגליות, וע"י בנו האברך הנעלה והמופלג בתורה וירא את ה' מנעוריו כש"ת ר' דניאל שיחי', אשר נשאם לבם לקרב בחורי בני ישראל לאביהם שבשמים, אותם הבחורים שמחמת אורך וכבוד הגלות בעוונותינו הרבים הוכרחו בכדי לפרנס את עצמם או גם להמציא טרף לבית הוריהם לשלוח ידם במסחר או במלאכה חוץ מארבע אמות של הלכה, ועם אלו ישתדלו ללמד דעת ויראת ה' ולעוררם מתרדמת הזמן ולחזק אותם לקבוע עתים לתלמוד תורה בחבורה בכל עת אשר תמצא ידם להשתחרר מעט מטרדות הזמן בבוקר ובערב, ובפרט בשבתות ויו"ט, ולמשוך אותם בחבלי אדם בעבודות אהבת השי"ת ותורתו ללמוד וללמד על מנת לעשות ולנטוע בקרבם מידות ישרות תפארת לעושיהם ותפארת להם מן האדם.

ותודה לא-ל עבודתם עשתה פרי טוב ותועלת גדולה, הן לאותם שהיו מגודלים מנעוריהם לתלמוד תורה אשר חזקו את ידם להחזיק במעוז תורת ה' וחיילים להגביר מבלי הרף. והן לאותם אשר היו רחוקים וחדשים מקרוב באו לקרב את עצמם לתורה ויראת שמים. וחפץ ה' בידם הצליח ורבים עתה בני חבורתם ובכל יום ויום מתווספים ספסלא בי מדרשא בלעה"ר כ"י ובחצרות אלוקינו יפריחו, והמה מצוינים בתורה ויראת שמים ובמידות

ישרות ודרך ארץ, וכל רואיהם יכירם כי הם זרע ברך ה'. ונמצאו ביניהם כבר הרבה תלמידים שהם מרביצי תורה ברבים, ובכל מקום בואם ישתדלו להעמיד חבורות כאלה 15 ללמוד וללמד ולהגדיל תורה ולהאדירה. ומי מגדולי התורה וצדיקי דורנו ראשי אלפי ישראל והרבנים עיני העדה אשר ידוע להם מפעלם, יתנו עדיהם ויצדקו להגיד ישרם בשער בת רבים שנאמר בהם 'כי טוב' ועוול לא נמצא בהם.

כי לא כדרך המתחדשים בזמנינו הרי עמל, אשר זה דרכם כסל למו לשום מהלך נפשם אחרי מראה עיניהם וכל מגמתם לחבק חיק נוכרייה ובילדי נוכרים יספיקו ובמעטפות הכוונה לשם שמים, ולאחיזת עיניים יערבו קודש בחול וטהור בטמא על טהרת הקודש לפי דמיונם השווא. **לא כן דרך החבורה הלזו, כי דרכם ישרה וברורה מבלי שום תערובת שמץ ודופי ודבר זר**, זולת לימוד התורה ויראת ה' לנטוע בליבם אהבת תורה ויראת שמים ודרך ארץ על פי התורה להיזהר בכבוד חברים ומורא רבם ולכבד את התורה ולומדיה.

ועתה עלה על לב האברך המופלג ומצוין וכו' **ר' דניאל שיחי' הנ"ל** לעמוס על שכם התלמידים שיחי' שכל אחד ואחד ילקוט מהספרים הנמצאים אתו מגדולי ישראל וקדושי דברי הלכה ואגדה ודברי מוסר נוחי ההבנה השווים לכל נפש על סדר פרשיות התורה, ולהדפיסם בשם אומרים בקונטרסים מיוחדים בשם **"קנאת סופרים"** אשר ירבה חכמה אצל התלמידים ויגדיל תשוקתם להתמיד בלימוד התורה הקדושה להגות בעתותיהם הפנויות בספרים הקדושים לדעת חכמה ומוסר ויראת ה' ולא יבלו זמנם לבטלה, וגם יהיה מצוי בידם קובץ מלוקט מדברים ערבים המושכים לבו של אדם מסודרים דבר דבור על אופניו על סדר התורה, למען יתענגו בהם בשבתות ויו"ט דבר בעתו מה טוב. **וקונטרס הראשון על סדר בראשית היה למראה עיניי ועיינתי בו.**

והנה גוף המחברת אינו צריך להסכמה כי כל דבריהם ממקום קדוש יהלכו, וכבר באו עליהם גדולי ישראל על החתום בהסכמותיהם. ובשגם כי מכיר אנוכי את הרבני המופלג **מוהר"ר דוד יצחק שליט"א ובנו מוהר"ר דניאל שיחי'** שהמה מופלגי תורה ויראת ה' **וכל מעשיהם לשם שמים**, וחזקת חברים להם שלא יוציאו מתחת ידיהם דבר שאינו מתוקן. אך למען חזק ידי עושי מצווה אף ידי תיכון להיות מהנטפלים עמהם לזרז את בני ישראל לתמוך את העושי מצווה ולהביא ברכה לתוך ביתם את החיבור הנ"ל, ולאמור לפעלא טבא יישר. ותחזקנה ידיכם להגדיל תורה ולהאדירה.

ובוודאי דבר זה יגרום לקרב הגאולה בב"א, וכמאמרם ז"ל מלמד שהיה בידם מגילות שהיו משתעשעים בהם משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלם, לפי שהיו נוחים בשבת. וכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם.

וזכות תורה הקדושה תגן על לומדיה ותומכיה להיוושע בכל הטוב בגשמיות וברוחניות. והשי"ת ירחיב את גבולנו למען נוכל להגות בתורתו ולקיים מצוותיו בלי שום מניעה.

באתי על החתום אור ליום ד' פרשת חיי י"ט מרחשוון תרצ"ד פה ווארשא.

שמואל שלמה ליינער בהרהגה"ק זללה"ה **מראדזין**

על ספר "שלחן חי" חלק ב' (לובלין תרצ"ה)

על הלכות דברים האסורים משום סכנה

מאת הרה"ג מוהר"ר חיים יעקב ב"ר ירמיה ז"ל אבד"ק אשעצק

ב"ה. כאשר הרה"ג מוהר"ר חיים יעקב שליט"א אבד"ק אשעצק יע"א הראה לי ספרו קיבוץ דינים בעניינים האסורים משום סכנה, וביקש ממני הסכמה. ואם אמנם שכל החיבור נוגע להלכה ולמעשה ולא אדון אני בעניינים הנוגעים למעשה, עם כל זה אבקש להיות לו לאחי עזר בכל מה דאפשר.

מוצאי ש"ק לך תרצ"ד לפ"ק.

שמואל שלמה ליינער בהרה"ק זללה"ה מראדזין

על ספר "פתחי תורה" (ווארשא תרח"ץ)

מאת המחבר הגאון מוהר"ר פתחי' הארנבלאס ז"ל מו"ץ בעיר וורשא

הסכמה מאדמו"ר שליט"א מראדזין

גם אנוכי אקח אי"ה ספר אחד מהרה"ג המפורסים מהו"ר ר' פתחי' ז"ל מו"ץ בפה. ובוודאי מצווה להחזיק בידי נכדו המוציא לאור שיוכל לבצע מעשהו. וגם נתתי מעות קדימה.

שמואל שלמה ליינער בהרה"ק זללה"ה מראדזין

על ספר "אהב שלום" (לודז' תרצ"ט)

מאת המחבר הרה"ג בנש"ק מוהר"ר שלום שפירא מלאדז'

בשם ה' ובעזרתו.

הנני בזה לבקש מאת כל אנ"ש, אשר יהיו לעזר ולסעד להרה"ג בנש"ק כש"ת מו"ה ר' שלום שפירא שליט"א לבצע מעשהו, להביא דבריו היקרים לבית הדפוס ולהוציאם לאור עולם, ובוודאי יהיה תועלת גדול להמעיינים בדבריו. וגם הרה"ג הנ"ל כדאי לעצמו

להחזיקו ולסייע לו בכל אשר תמצא ידכם. וזכותו וגם זכות אבותיו הקדושים רבותינו
זצללה"ה יגן בעדכם ויעמוד להיושע בכל משאלות לבכם לטובה.

17

הכותב וחותם למען כבוד רבותינו הקדושים זצללה"ה, ולמען כבוד התורה ולומדיה. ב'
בשלח תרח"ץ פה לאדז.

שמואל שלמה ליינער בהרהגה"ק זצללה"ה מראדזין

[=האדמו"ר מראדזין שליט"א]

כ"ק רבנו מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצוק"ל נושא מדברות קדשו
ביומא דהילולא של גיסו כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש רבנו שמואל שלמה זצוק"ל
אור ליום כ"ט אייר תשנ"ח, בהיכל בית המדרש

מכתב עוז

18

מאת כ"ק מרן אדמו"ר רבנו שמואל שלמה זצוק"ל

בעת הבחירות לוועד קהילת יהודי וורשה

למען רשימה "26"¹

"מי לד' – אלינו!"

בשם ה' ובעזרתו א' נשא ב' תרצ"א ווארשא

לאחינו בני ישראל תמימי דרך דבעיר ווארשא ופראגא יע"א

כאשר הובאו לפניי הרשימות בשמות האנשים העומדים על הבחירות להנהלת הקהילה הישראלית בווארשא, ראיתי כי הליסטע נומער 26 היא כמעט היחידה במינה שכל הקאנדידאטען² העומדים להיבחר המה אנשי צורה חרדים לדבר ה', ומתנהגים בדרך הישר.

והנני להודיע בזה בשער בת רבים, אשר כל איש ירא וחרד הולך לתומו, ואשר כל כוונתו היא לבחור ביראי ה' שומר תורה ומצוות ואינו משים את סכסוך המפלגות לעיקר ואת העיקר לטפל – שייתן את רשימתו על הרשימה נומער 26.

וה' ירחם על עמו בית ישראל וירומם את קרנם למעלה וישיב את שבותנו כבראשונה.

שמואל שלמה ליינער בהרהגה"ק זלה"ה

מ ראדזין

¹ נתקבל מאת ידידנו הרה"ח ר' אברהם פרישמן נ"י מירושלים, ותשוח"ח לו.

² המועמדים לבחירות.

רשימת דברים אודות ישיבת "סוד ישרים" דראדזין

כפי שנשמעו מפי כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"א זצוק"ל

ונרשמו סמוך לשמועתם בידי הרה"ג ר' יעקב יהודה זילברליכט שיחי' לאוי"ט

בשנת תשנ"ה ראתה אור לראשונה החוברת "בסוד ישרים ועדה – תולדות וקורות רשת ישיבות "סוד ישרים" דראדזין, פולין תרצ"ז-תרצ"ט", מעשה ידי יוצר ספרא רבה ברוך הכישרונות הרה"ג ר' יעקב יהודה זילברליכט שליט"א (אז מטובי לומדי ישיבת חברון בירושלים עיה"ק), בנו של ידידנו הבלתי נשכח הרה"ח משרידי חסידי ראדזין ר' אליקים גציל זילברליכט ז"ל מתל אביב, אשר נותר לפליטה בנסי ניסים אוד מוצל מאש שריד כמעט יחיד מן הישיבה הקדושה "סוד ישרים" דראדזין, שנוסדה בידי כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש רבנו שמואל שלמה זצוק"ל הי"ד, בעיר ראדזין.

המחבר, הרה"ג ר' יעקב יהודה שליט"א, אסף וקיבץ במסירות ובלהט נשמתי כל בדל ידיעה בכתב ובעל פה משרידי וזקני אנ"ש שהיו עוד בחיים, אודות תולדות הישיבה הקדושה וששת סניפיה, על צוות הרמ"ם ההנהלה וקיבוץ הבחורים שבה, שמנתה ערב השואה קרוב לשלוש מאות בחורים, שכולם נספו לדאבוננו על קידוש השם בשנות השואה ה' ינקום דמם, ונשארו אך בודדים ממש, פחות מאצבעות כף יד אחת. בכישרונותיו הברוכים ולהט נשמתו, הרכיב את הפסיפס לחוברת משובחת.

מטבע הדברים, אשר בראש ובראשונה ישב רבות בבית כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצוק"ל, גיסו ויד ימינו של כ"ק מרן רבנו רש"ש זצוק"ל, אשר ניצל כידוע בנסי נסים ממש לאחר שברח אל היער במצוות גיסו כ"ק מרן זצוק"ל, שבתור מי שניהן כנשיא הישיבות "סוד ישרים" דראדזין בפולין, ואשר משך ונשא בעול קיום החזקת הישיבות הקדושות לצדו של מרן זצוק"ל ושימש כיד אריכתא שלו, היה מעורה בפרטים, מפי קדשו שמע ורשם והעלה על הכתב ומבארו הקדוש דלה לנו ידיעות חשובות הנוגעות לניהול הישיבה ומידת מעורבותו של כ"ק מרן זצ"ל באופן אישי בכל הנעשה. החוברת "בסוד ישרים ועדה" לאחר צאתה זכתה לתשבחות ואזלה לגמרי בתוך זמן קצר, עד שהוצרכה להדפסה חוזרת בשנת תשנ"ז.

לפנינו בזאת רשימה שהועלתה על גבי הכתב בידי הרי"י שליט"א תיכף בסמוך להוצאת החוברת בראשונה, ועדיין רישומי בראשית חרוטים עליה.

ואפיריון נמטיה למחבר הרשימות הרב ר' יעקב זילברליכט שליט"א, שהרשנו בזאת להדפיסו. יבורך מן השמים על זאת ותבוא עליו ברכת כל טוב.

דברים ששמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

היום כשהראיתי לפניו טופס החוברת על ישיבת "סוד ישרים"

- א. לפני השואה היו בלאדז' 3 שטיבלעך של ראדזין, ובווארשא היו 5 שטיבלעך.
- ב. הייתה הקפדה מיוחדת לאסוף כסף מהקופסאות [=צדקה פושקעס] עבור הישיבה. צורת האיסוף הייתה כדלהלן: במקומות (בעיירות) הקטנים היה נקבע על פי גורל, כל פעם זוג אחר של חסידים מאנ"ש, שהיו מסתובבים מידי חודש לאסוף את הכסף שהצטבר, והיו מעבירים אותו לוועד המיוחד. בערים היותר גדולות, כגון וורשה ולודז', שלא היה די בסיידור הזה, נקבע וועד מיוחד שיאסוף את הכסף.
- ג. הייתה הקפדה מיוחדת על התרומות שיהיו בקופסאות, והיו מזרזים את אנ"ש להקפיד על קביעות תרומתם. (כמדומה שהסכום היה 5 גראשין פולניים ליום)
- ד. בשנות קיום הישיבה היה מתקיים בכל 'צום גדליה' כנס מיוחד של השלוחים – אנשי הוועדים הממונים על איסוף כספי הישיבה מהקופסאות שהיו קבועות בבתי אנ"ש.
- הסיבות [=לקביעת תאריך צום גדליה] היו: בגלל המצב הכלכלי הדחוק, הייתה הנסיעה לראדזין (מרחק של 200 ק"מ מוורשה) עולה ממון רב, דבר שלא כל אנ"ש חסידי ראדזין יכלו להרשות לעצמם, ואשר על כן דרכו של רבינו זצ"ל הייתה לנסוע אל החסידים. וידוע שהיה שובת מידי פעם בלובלין ובחעלם, וכן היה מרבה לנסוע לוורשה וכיו"ב. אמנם בראש השנה ובימים הנוראים, היו החסידים מקפידים לערוך נסיעה אל רבינו זצ"ל, והייתה זו אפוא שעת הכושר לכנס את השלוחים ואנ"ש לעוררם ולזרזם בענייני הישיבה הק'. ועל כן בצום גדליה היה מתקיים 'כינוס'.
- ה. רבנו זצ"ל הקפיד מאוד שהמזון המוגש בישיבה יהיה באיכות מצוינת. בעצמו היה ניגש ומתיישב בצוותא עם הבחורים וביקש לטעום מהמרק לבדוק עד כמה שטעים הוא, ומה מידת הבשר שניתנה בו... כמו כן הקפיד שהבחורים ישתו חלב, כדי לחזק את עצמותיהם וגופם לעבודת השי"ת.
- ו. הבחורים היו ישנים חלקם בבית האדמו"ר (בקומה הראשונה). רבינו זצ"ל ויבלחט"א אדמו"ר שליט"א התגוררו בקומה השנייה. ושאר הבחורים התגוררו בעוד כמה בתים נוספים שהיו שייכים לישיבה בתוככי העיירה ראדזין, בקרבת מקום לחצר האדמו"ר ולישיבה.

ז. כ"ק אדמו"ר שליט"א סיפר, שבעצמו נסע ללודז' בחורף תרצ"ט לפעול בעניין הקמת מבנה חדש גדול ומרווח לישיבה הק'. ואמנם התוכניות היו רציניות מאוד ונעשו מאמצים להכין את תכנית בנין פנימייה חדשה לישיבה.

21

ח. הרב ר' [העניך מרדכי] גוטפריינד היה [ר"מ בישיבה והיה] זלאטשובער רב (= זלאטשוב שבאזור קאליש).

ט. בית מרן ה"תפארת יוסף" בוורשה היה ברחוב טווארדה 10. והשטיבל היה בטווארדה 24. הכינוס שרבינו זצ"ל דיבר בו בעניין הישיבה ביומא דהילולא של מרן ה"תפארת יוסף" היה בשטיבל ברחוב טווארדה 24.

י. הישיבות המכילות לישיבה בראדזין, שכידוע היה בשש מקומות נוספים, היו בכל מקום בשטיבל הראדזיאי המקומי ("ראדזינער שטיבל"), כשבדרך כלל לא היו פנימיות לבחורים, ורק בכל מקום מהמקומות הללו למדו בבית המדרש דחסידי ראדזין, והכול נעשה תחת פיקוח דישיבת ראדזין וכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, ועל ידי מגידי שיעורים מקומיים, שבכמה מקרים אף לא היו מאנ"ש (כגון בוולודבה, שהר"מ היה הר"מ דמתא שלא היה מאנ"ש, והיה ת"ח מופלג).

יא. בבית המדרש בכותל המזרח התפללו רבינו זצ"ל בצד אחד (הצד הפנימי של התמונה), ויבלחט"א כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בצד השני (הצד החיצוני של התמונה). (=ע"כ)

עמוד השער של החוברת – ועליו תבליט הישיבה וחצר הקודש בראדזין

"ואלה תולדות..."

כתבי הרה"ח ר' ישראל מרדכי הכהן איידלמן ז"ל

מפרסמים אנו בזאת, במהדורה מיוחדת, חוברת של תולדות כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל, כפי שנכתבה בדם ליבו של החסיד הנודע רבי ישראל איידלמן ז"ל, מוותיקי חסידי ראדזין ומי שזכה להיות קרוב אצל כ"ק מרן זצוק"ל בשנות בחרותו בפולין.

הדברים נכתבו בידי הכותב בעוד מתו הגדול מוטל לפניו, כשהדם עודנו רותח ומרתיח וזעקת 'שמע ישראל' עודנה נשמעת על שפתי הקודש, בימי חודש אדר בשנת תש"ו, לאחר שנתקבלה הידיעה אודות השבר הגדול אשר הושברה העדה בעלותו בסערה השמימה על קידוש השם של כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל.

במקורו יועד לצאת לאור כחוברת זיכרון בידי הוצאת הספרים החרדית דאז "נצח", אולם לא נסתייע הדבר והחוברת נשארה בכתב יד, על תיקוניה והוספותיה. באותיות הללו, הספוגים דם ואש, נשמעת זעקה כבושה ובכי נשנק על עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב, הפצע עודנו טרי ושותת דם, תשפוכת דם הצדיקים עודנו תוסס ומתסס ואינו נותן מנוח לנפש, נשמע הד זעקה של חסיד שמבכה את רבו הגדול.

השאירו את הדברים כמעט ללא עריכה, ומבלי פיסוק לפרקים וכדומה. אף את שמותיהם של המובאים בסיפורים השאירו כמות שהם, לפי התואר והמקום כפי שנכתבו, מבלי כל שינוי כמעט, זאת על מנת לשמר את האותנטיות של הדברים ואת הניחוח המיוחד העולה מהם, שמשקף את רוח הזמן ואת אופי הרגשות כמות שהן. ואכן, הדברים מסעירים ונותנים בבואה נאמנה והד נאמן לרוח התקופה ההיא.

וזאת למודעי:

הדברים הללו נכתבו במקורם כאמור, בשנת תש"ו, בתקופה ההיא טרם נודע מה עלה בגורלו של גיס רבנו, ה"ה כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל, שאז ישב עדיין בעמק הבכא במדינת פולין, וכיהן כרב בעיר מגורי אבותיו בעיר סוסנובצה, לכן אינו נזכר בתוך הדברים בפנים. רק שנים אחדות לאחר מכן, בשנת תשי"ב, הגיע כ"ק מרן לביקור ראשון בארץ הקודש, לאחר שכבר קבע מושבו בניו יורק שבארצות הברית, ואז הוכתר על ידי שארית הפליטה אנשי שלומנו בארץ הקודש כממשיך שושלת הקודש לבית איזביצא ראדזין, ומכאן ואילך כל הדברים ידועים.

זכותו הגדולה של מרן הקדוש זצוק"ל הי"ד, תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן כן יהי רצון!

במקום הקדמה

ברתת ובזיע, באימה ובפחד, ביד רועדת ובעיניים דומעות, נגשתי על פי בקשת ידידים והוצאת "נצח", לכתוב את החוברת על הרבי הקדוש מראדזין.

משחר ילדותי היה אבי מביאני לבתי חסידי ראדזין ועל ברכם נתגדלתי. מידי רגל ברגל, כאשר נסע אבי ז"ל להקביל את פני הרבי, היה לוקח אותי אתו ומפנה את תשומת ליבי לדרכי העבודה של החסידים ומטה את אוזני להקשיב לשיחותיהם.

בשנת האחת עשרה לחיי, שלחני אבי ללמוד בישיבה בווארשא הבירה, וכמעט יום יום בקרתי בבית כ"ק האדמו"ר ה"תפארת יוסף" זצ"ל, אבי אדמו"ר הקדוש האחרון [מורנו רבי שמואל שלמה] זצ"ל.

בשנת תרפ"ד עברנו, מחמת מחלת אבי ז"ל, לגור באוטבוצק. באוטבוצק היה מתגורר אדמו"ר מראדזין [התפארת יוסף זצ"ל] במשך כל חדשי הקיץ, עד אחרי הימים הנוראים וחג הסוכות.

כך זכיתי להיות בבית האדמו"ר זי"ע בכל שבת ומועד. את הרבי הקדוש, רבי שמואל שלמה זצ"ל, זכיתי להכיר מעת הגיע ל"בר מצווה". שהיתי במחיצתו, הסתכלתי בדרכיו ובמעשיו מנעוריו, וגם הסתופפתי בצלו כאשר נתעלה להיות רועה נאמן לאלפי בני ישראל.

זכיתי להיות שליחו להרבה פעולות קדושות. בשעת מעשה – לא תמיד הערכנו את הפעולות כדבעי, כי הוא זצ"ל היה גאון גם בכישרונו להסתיר כל פעולה טובה וכבירה במעטה פשטות, עד שאף אחד לא הרגיש שדבר גדול לנגד עיניו.

בדרך כלל לא שמעתי אף פעם, בכל המסיבות של חסידים וקנים וישישים שהשתתפתי בהן, שידבר משהו על גדלותו ורוממותו של הרבי. בראדזין לא סיפרו חסידים על "אותות ומופתים" של הרבי, מפני שלא החשיבו את הדבר הזה. דרכם של החסידים של ראדזין היה לחדור לתוכם של דברי תורה וחסידות שהשמיע הרבי, בזה הלהיבו לבבות ועוררו השתוקקות לעבודת השם עד כלות הנפש.

אי-לכך, קשה עלי הכתיבה על דברים שמעולם לא חשבנו להעלותם על הכתב. אין ברצוני וביכולתי לעסוק בכתיבת תולדות בתור "סופר" במקצוע. מה שכתבתי – בתכלית הפשטות כתבתי, את העובדות לאשורן. ציינתי כאן בחוברת רק דברים ועובדות כאלה שהייתי עד להן. ואילו העובדות הנוגעות לתקופת המלחמה, שמעתי מפי אנשים נאמנים.

כבר עברו קרוב לארבע שנים מיום מר זה שבו נקטף פתיל חייו הצעירים והרעננים של רבינו הקדוש **רבי שמואל שלמה זצוק"ל**, אדמו"ר האחרון לבית ראדזין, ואתו יחד נגדע אחד מבתי האדמו"רים הכי מפורסמים בעולם החסידות, שנמשכה חמישה דורות בהפיצה למעלה ממאה שנה אור גדול של תורה, מוסר וחסידות, ורבות מבני ישראל גדולים בתורה רמי המוח, מנהיגים וראשי קהילות גדולות בישראל, בפולין המדינה המפורסמת לתורה ולתעודה.

חייו של **רבינו זצוק"ל** עלי אדמות קצרים היו, מעטי הכמות ורבי האיכות. בן שלוש וארבע היה בהירצחו על קידוש השם, הי"ד, וכבר הגיע למדרגות גבוהות אשר קשה לילוד אישה להשיגם. ספרים שלמים אפשר לכתוב על עוצם קדושתו ופעולותיו הכבירות למען אחיו האומללים אשר לא רצה לעזובם לנפשם אף שהיה לו האפשרות להינצל, ויחד איתם מסר את נפשו על קדוש השם, בערב החודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ערב החודש אשר בו ניתנה תורה לישראל בהר סיני. בערב ראש חודש סיוון לשנת חמשת אלפים שבע מאות ושתים לבריאת העולם, עלה ונתעלה רבנו הקדוש רבי שמואל שלמה זצוק"ל באש של מעלה, יחד עם נשמות ששת מיליון הקדושים והטהורים שקידשו את השם בחייהם ובמותם, ונרצחו ע"י הרוצחים השפלים והטמאים יימח שמם.

תולדות כ"ק מרן אדמו"ר

הגה"ק רבנו שמואל שלמה זצוקללה"ה מראדזין

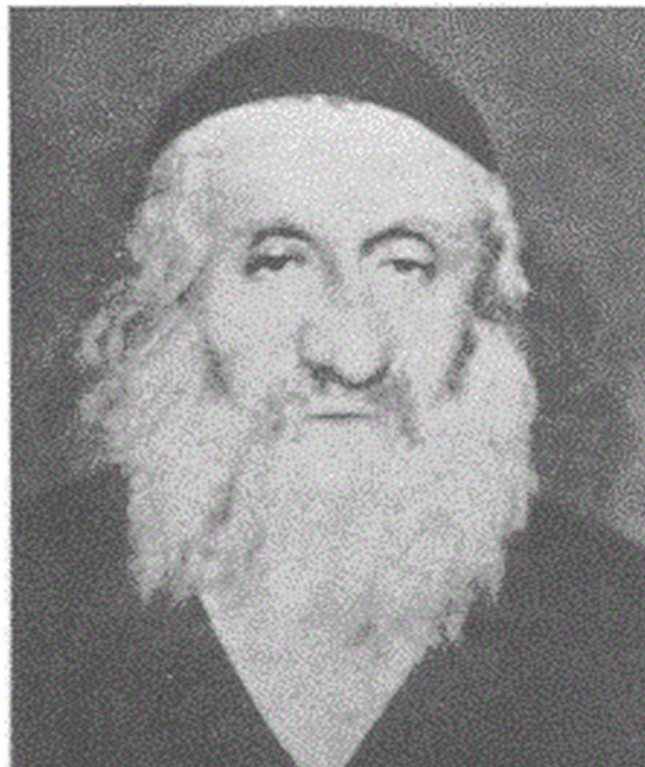
רבנו אדמו"ר הקדוש מרן רבי **שמואל שלמה זצ"ל**, נולד לאביו אדמו"ר הגאון הקדוש רבנו **מרדכי יוסף אלעזר** זצ"ללה"ה בעל ה"תפארת יוסף" זי"ע, בשנת תרס"ח לפ"ק. כבר במעלליו התנכר הנער, ומצעירותו הכירו בו גדלות מוח גאוני ומידות תרומיות. אביו הגדול זצ"ל החזיק בביתו תלמידי חכמים גדולים אשר לקח על עצמו את פרנסתם ופרנסת ביתם, על מנת שילמדו עם בנו יחידו, רבנו, תורה בקדושה ובטהרה. הבן, רבי שמואל שלמה, כמעט שלא יצא מפתח בית אביו.

שמעתי הרבה פעמים מפי רבו האחרון שלמד אתו ביחד כמעט עד חתונתו, תלמיד חכם גדול וחסיד פיקח מחסידי קאצק, ה"ה הרב **רבי דוד טייבלום**, המכונה רבי **דוד'ל ריקער**, אשר אחרי פטירת אדמו"ר **רבי יוסיל'ע מורגנשטרן מקאצק**, שנפטר מבלי כל זרע, הוכתר הוא בתור רבי מקאצק. וכך אמר: "חושבים אתם כי שלמה'לע [כך קראו בלשון חיבה] הוא תלמידי בתורה?? לא, הוא חברי בתורה, ואולי הרבה יותר!"

כמו כל חריפי המוח, הוא אהב בצעירותו להשתובב קצת. אמר אותו הרב רבי דוד: "אנשים חושבים שהוא מתנהג כמו ילד שובב בלי חשבון? אבל אני מעיד עליו, 25 מהסתכלות בדרכיו ובמעשיו, כי הוא אינו עושה שום צעד, אינו רץ שום ריצה ואינו פוסע שום פסיעה קטנה, בלי חשבון מדוקדק!"

מימי ילדותו, ידעו באי בית האדמו"ר בעל "תפארת יוסף" מראדזין לספר נפלאות על מידותיו הטובות בתחום החסד והרחמנות, פרס מלחמו ממש לכל דל, היה מוסר את בגדיו לאביון, והכל במסווה של שובבות כדי שאף אחד לא ירגיש בזה, לא המקבל ולא אחרים הרואים את נתינתו.

בחודש מרחשוון שנת תרפ"ח, התחתן רבנו עם בתו של אחד מהאדמו"רים המפורסמים שבפולין, הוא האדמו"ר **רבי יוסף מאמשינוב** זצ"ל שהיה בנו וממלא מקומו של האדמו"ר **רבי מנחם קאליש** מאמשינוב, אשר היה בנו ומ"מ של האדמו"ר הראשון לבית אמשינוב הרה"ק **רבי יעקב דוד** זצ"ל, בנו וממלא מקומו של הרבי הזקן **רבי יצחק'ל מווארקא**. בית **ווארקא ואמשינוב** הצטיינו במיוחד במידת "אהבת ישראל".

כ"ק אדמו"ר הרה"צ מרן רבי **יוסף קאליש** זצ"ל מאמשינוב

חותן כ"ק מרן אדמו"ר רבי **שמואל שלמה** זצ"ל מראדזין

אחרי החורבן הנורא, כדאי להזכיר את מעמד החתונה הזו. אז ראינו בצורה כה בולטת את ההתקשרות העצומה של המוני החסידים לרבותיהם הגדולים. אלפי

חסידי ראדזין ואמשינוב השתתפו בשמחת רבם. לא היה כמעט אדמו"ר, גאון וגדול מכל קצווי המדינה, שלא השתתף בחתונה זו או באחד מימי ה"שבע ברכות" 26 שהתקיימו במשך כל שבעת ימי המשתה. כל יום הביא עמו "פנים חדשות" מגדולי ישראל, וכן גם אלפי חסידים, "בעלי בתים", עסקנים ואנשי צבור מכל החוגים, שבאו לכבודם של המחותנים הגדולים.

הגאון הנודע **רבי מאיר שפירא מלובלין** זצ"ל המריץ את שובו מאמריקה, בה שהה עבור ביסוס בניית ישיבת "חכמי לובלין", על מנת להספיק ולהשתתף על כל פנים באחד משבעת ימי המשתה, וראו איך שהוא שמח ושימח, כי גם בבחינה זו היה בגדר גאון וגדול.

לאדמו"ר הגאון הקדוש רבי יוסף מאמשינוב זצ"ל, היו עשרה בנות ושלושה בנים, והוא התקשר בקשרי חיתון עם כל גדולי האדמו"רים בפולין, כמה מחתניו היו רבנים מפורסמים בקהילות גדולות בפולין המדינה.

וכאן נכתבו השורות דלהלן במרוצת הכתיבה, ונעתיק מקצתן:

"שוב אני מוכרח להפסיק את הכתיבה כמה רגעים, כדי להתאושש קצת מרוב צער ויגון. הן רק שמונה עשרה שנים עברו מאז, ומכל ההוד והתפארת שזכינו אז לראות באמשינוב, לא נשאר כלום... ומהלב פורצת זעקה גדולה ומרה.... חבל על דאבדין ולא משתכחין". **ע"כ**

במשך הזמן הקצר שישב באמשינוב, לא ידע ולא רצה לדעת כלום מהוויות העולם, אלא עסק בצדקה וחסד ועשה לילות כימים בתורה ובעבודת השם. חותנו האדמו"ר זצ"ל דאג לכך שלא יחסר לו שום דבר היכול להפריעו בעבודתו הקדושה לעלות במעלות השלמות והקדושה.

אכן, שלוהה זו לא ארכה. קצת יותר משנה אחרי חתונתו, נסתלק אביו הרבי הגאון הקדוש זצ"ל בעל ה"תפארת יוסף", והוא היה אז רק כבן עשרים ואחד. ועל שכמו הוטל העל הכבד לנהל את קהל עדת ישורון, ולהורות את דרך השם לאלפי תלמידי וחסידי אבותיו הקדושים.

למרות גילו הצעיר, התפרסם כבר אז כגאון עצום ו"בר חכים" היודע להנהיג עדה גדולה וקדושה כעדת חסידי ראדזין, שהיו מפורסמים ללומדים מופלגים, חכמים ופיקחים, עסקני צבור חשובים כמעט בכל ערי ועירות פולין, והחסידים האלה ראו בו ממלא מקום אמתי וראוי להמשיך את שלשלת הזהב של אדמו"רי ראדזין ואיז'ביצא.

אבל הוא זצוק"ל סירב. וכשהרב הגאון **רבי יצחק מאיר קאנאל** זצ"ל, אחד מזקני רבני ווארשא, הכריז לפני קברו הפתוח של **אביו האדמו"ר זצ"ל**, בשם כל האדמו"רים והרבנים וראשי חסידי ראדזין, כי **הרב רבי שמואל שלמה** יהיה ממלא

מקום אביו, ואמר כנהוג לברך את הרבי הנפטר הגדול בברכת "מזל טוב" על שבנו יורש את מקומו ויושב על כיסא קדשו, הכריז הוא בקול גדול: "לא, אין אני מקבל 27 את זאת, מפני שאין אני ראוי לכך!" הדברים הללו הגדילו עוד יותר את אבלם הכבד של חסידי ראדזין, כי הכירו אותו היטב וידעו שמה שהוא מוציא מפיו, לא יבטל שוב ולא יחזור מזה.

כל ההפצרות והתחנונים מגדולי וזקני החסידים, שלא ישאיר את עדתו כצאן בלי רועה וכאנייה בלב ים בלי קברניט, לא הועילו לשנות את דעתו, והוא בשלו: אינני ראוי למלאות את מקום אבי הגדול זצ"ל!

הגאון רבי יצחק מאיר קאנאל הי"ד מגדולי רבני וורשה

בעת מעמד תפלה בגטו וורשה תש"א [=תמונה שצולמה בידי הגרמנים ימ"ש]

על שאלת אחד מגדולי החסידים: למה הוא מתעקש כל-כך שלא למלאות את רצון קהל עדתו ולקבל עליו את ההנהגה, להנהיג ולהדריך גם להבא את חסידי ראדזין בדרכי אבותיו זי"ע? סיפר מעשה כזה:

אחרי פטירת הגאון בעל "**חמדת שלמה**", רבה הגדול והמפורסם של ווארשא, נתמנה אחד מגדולי התורה למלאות את מקומו ברבנות העיר [ה"ה הג"ר חיים דוידזון זצ"ל]. אולם, זמן רב עבר עד שהצליחו ראשי קהילת ווארשא לקבל את הסכמתו של אותו גאון זצ"ל למשרה הנכבדה וההתמנות. כששאלו אותו, למה הוא מסרב כל-כך, בזמן שכולם רואים בו את המוכשר והראוי לכך בגאונות, בחכמה ובצדקות? ענה ע"ז הגאון: "מוצאים אנו בתורה, אחרי שמשה רבנו עלה לשמים ושהה שם יותר מידי עד שבני ישראל אמרו "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים, לא ידענו מה היה לו", הלכו בני ישראל ועשו את העגל. ונשאלת השאלה: אם הרבי, משה רבנו איננו, הולכים וממנים רבי אחר, אבל למה לעשות "עגל"? אבל כנראה, סיים הגאון זצ"ל את דבריו, למלאות מקום של רבי כמשה רבנו, אינו יכול לקבל על עצמו איש שהוא בן-אדם, אלא רק "עגל"...!"

על יחס זקני וגדולי החסידים אליו תעיד העובדה דלקמן:

28

כאמור, סירב הוא לקבל עליו את הנשיאות: לא ישב בראש השולחן, אלא מן הצד כמו בחיי אביו זצ"ל, ולא לבש אצטלא דרבנן. וכששאלו אותו פעם, למה אינו לובש "ספודיק" כמו שאבותיו האדמו"רים הלכו, אלא הולך מלובש בכובע פשוט כמו כל אברכי החסידים בפולין הקונגרסית? ענה על זה: "ספודיק, איך שמסובבים אותו הוא נשאר ישר. ואילו כובע-אפשר ללבוש רק בצורה אחת ויחידה: ישר"...!

בחורף שנפטר אביו הגדול זצ"ל [יום כ"ז בשבט שנת תרפ"ט] היה אז שנה מעוברת. ובערב שבת קודש "פרשת שקלים" נגמרו ה"שלושים" לפטירת אביו רבנו **התפארת יוסף זצ"ל**. לעיר ווארשא הגיעו גדולי החסידים מכל קצווי המדינה, בכוונה להושיב את רבנו על כסא אביו. בין הבאים, היו זקנים וישישים מופלגים, גאונים ורבנים מפורסמים, שנמנו על חסידי ראדזין, כמו: הגאון הגדול **רבי מיכל ראשי"ס מבריסק דליטא**, שעליו אמר הגאון הנודע, רבה של בריסק הגאון **רבי חיים סאלאווייצ'יק** זצ"ל, שאיננו יודע איך אפשר להיות רב בעיר שבו יש "בעל הבית" גדול בתורה כמו רבי מיכל ראשי"ס. הגיעו ובאו גם הגאון **רבי פנחס קופמאן מלומאז**, שהיה רב אבד"ק

רבי מיכל ראשי"ס

יאנוב פודלסק, הרב הגאון **רבי יעקב יצחק הכהן קליגסבערג** הרב אב"ד של ק"ק **מארה**, הרב הישיש מזאמאשץ, האחים הגדולים בתורה **רבי יחזקאל ערליך** ורבי **אהרן ערליך** [=זשעליחובר, שכיחן אחר כך כרב של מארקישוב]. כמו כן הגיע דודו אחי רבנו ה"ארחות חיים" זצלה"ה, הרה"צ **רבי מרדכי יוסף ליינער** מעיר **לובלין** [המכונה בפי החסידים "רבי מאטיע"], ועוד ועוד. במשך כל ליל ויום השבת, עסקו אתו גדולים אלו בדברים גדולים ועמוקים והוכיחו אותו במאות הוכחות, שעליו לעשות את רצון הצבור הקדוש ולקבל את הנשיאות.

במוצאי שבת קודש, בעת שעסקו בפלפולא עמיקתא וחרפתא דאורייתא עם הגאון רבי מיכלי ראשי"ס מבריסק והרב מיאנוב, הפסיקם רבי שלמה באמצע ופנה לרבי מיכלי בשאלה **בזה הלשון**: "הלא כבוד תורתו הוא איש אמת, האם גם הוא חושב אותי לרבי?"

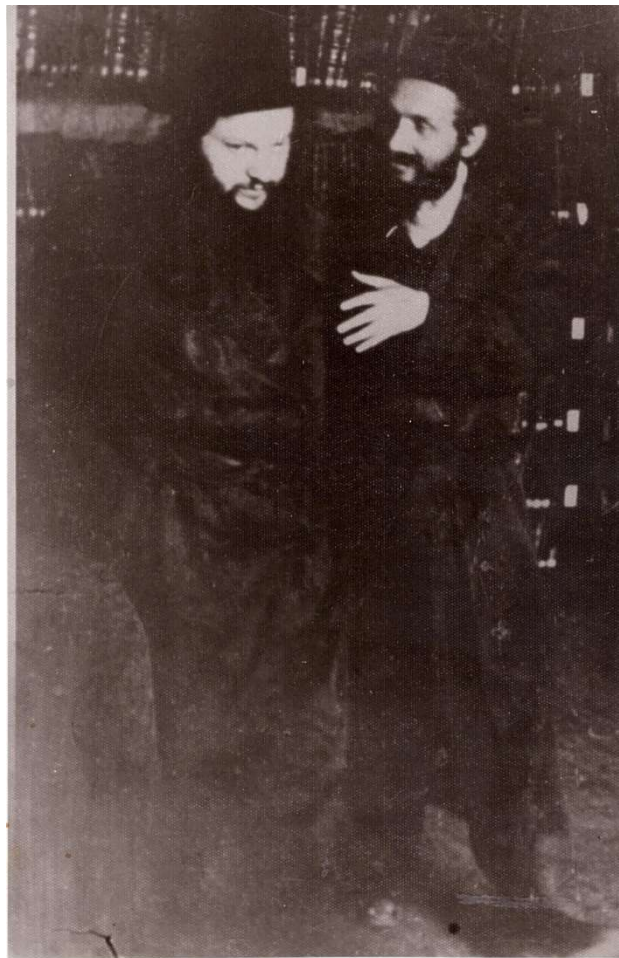
על זה באה תשובת רבי מיכלי: "איך שיהיה רבי, את זה עוד נזכה ונראה בעזרת השם. אבל, הנני מצהיר עכשיו כי אני מקבל עלי מרות מכבודו, מפני שאני רואה בו אחד מתלמידי החכמים הגדולים שבדור!" **וזאת לדעת**: רבי מיכלי היה אז כבר למעלה מגיל שבעים, והיה מגדולי תלמידי רבנו בעל ה"ארחות חיים" מראדזין זצלה"ה כידוע, וכך דיבר גאון ישיש לאברך בן עשרים ואחד!

מי שזכה להכיר את רבי מיכלי זה או לשמוע עליו, יודע שמלבד גאונותו בתורה היה צדיק תמים במעשיו. מעולם לא הוציא את עיניו חוץ לד' אמותיו, פה קדוש שלא דיבר חנופה ושקר ח"ו. וזה לבד כבר יכול להוכיח את גדלותו של רבנו הקדוש.

הגאון הגדול **רבי לייב לנדאו**, האב"ד ורב של העיר **קולביעל**, גיסו של האדמו"ר **רבי שמעון שלום מאמשינוב** זצ"ל הנמצא כעת [א"ה: בעת כתיבת השורות, בשנת תש"ן] בגלות שנחאי ביפאן, הרב מקולביעל האמור נתקבל אח"כ כאחד מראשי הישיבה בישיבת חכמי לובלין, הוא היה מבאי ביתו של רבנו זצוק"ל. פעם בערב אחד, כשעלינו כרגיל לבית רבנו [שהתגורר עדיין בדירת אביו האדמו"ר התפא"י זצ"ל בווארשא] להשתעשע בדברי תורה, נמצא בקודש פנימה, נמצא בקודש פנימה הרב מקולביעל ועסק עם רבנו בשיחה הלכתית במשך כשש שעות ומחצה, אחר כך יצא הרב מקולביעל מחדרו של הרבי וידו על ראשו מרוב התאמצות. וכשראה אותנו אמר: "עד לפני שעתיים החזקתי עוד מעמד ב"התנגחות" בדברי תורה שבינינו, אבל כבר שעתיים שאני שומע חידושי תורה נפלאים אשר אינני יכול להשיגם וראשי לא תופס יותר. והגאון הזה, רבי לייב מקולביעל בנו של הרב הגאון **רבי ישראל איסר מאיזביצא**, היה מפורסם לעילוי וחרף עצום ועמוק [היה מכונה בפי מכיריו בשם "העילוי מקולביעל"], וגדולים אמרו עליו שיש לו מוח כאחד הקדמונים.

לאחר שיחה זו, יצא רבנו מחדרו וניגש ברוב שמחה להכין ארוחת ערב ולהציע מיטה בשביל האורח החשוב [עוד נגיע בחוברת זו למידת ה"הכנסת אורחים" שלנו].

- בעצמו סחב רבנו ספה גדולה ["קאנאָפּע"] מחדר לחדר ולא נתן לנו לגשת ולעזור על ידו. בעצמו הסיק את התנור ["אויבן"] שלא יהיה לו לאורח הדגול קר. 30 וכשנפגשנו מחרתיים עם הרב מקולביעל, אמר לנו בזה הלשון: "אתם חושבים בטח שישנתי? לא כן הדבר, אלא הסתובבתי כל הלילה [אגב, כשדברנו עמו, היה כבר סמוך לפנות בוקר] והשתדלתי לאמץ את מחשבתי כדי להבין את מהלך העניין שעליו שוחחנו כל הלילה. ואחרי השיחה הזאת בערב השני שארכה ארבע שעות, הוברר לי במקצת, והתחלתי לתפוס את הדברים העמוקים שזכיתי לשמוע ממנו!"

כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבנו שמואל שלמה זצוק"ל [משמאל]

שקוע בשיחה תורנית עם הגאון רבי אריה ליב לנדא מקולבייל [מימין]

מתרומות מידותיו:

גמילות החסד שלו, בגופו ובממונו, היו להפליא. אצלו ראינו במציאות מה ששמענו וקראנו על גדולי הקדמונים ולמדנו על הצדיקים שלא לנה פרוטה בביתם ולא דאגו ליום המחרת, כפתגם הידוע מהרבי הזקן מקאצק על מאמר חז"ל: "לא ניתנה התורה

אלא לאוכלי המן", כלומר, רק לאלה שיש להם היום ולא דואגים למחר, כדוגמת "אוכלי המן"!

אבל הרבי זצוק"ל לא דאג אף להיום. היה רגיל לומר, לאחר שנענה לבקשת החסידים לקבל פתקאות ["קוויטלך"] ו"פדיונות": "את ה"פתקאות" אני שולח לאבא זצ"ל [=מתפלל לישועתם על ציון אביו הרבי התפא"י] ואלו את ה"פדיונות" אני מוסר לאימא [=לאמו הרבנית אשת התפא"י]... אבל לא תמיד זכתה אמו ובני הבית ליהנות מכל הכספים המרובים, והרבה פעמים ראינו איך שאמו הרבנית ע"ה נכנסה לחדרו לבקש כסף לצרכי הבית ויצאה ריקם, וכמה רגעים לפני זה מסר סכומים גדולים לתמיכת נצרכים ולדברים שבצדקה.

לו הייתי רוצה לכתוב רק על מעשי הצדקה שלו שאני זוכר, היה מספיק חומר לספר שלם. **אציין רק כמה מקרים שזכיתי לשמש כשליח של הרבי:**

היה זה בחול – המועד סוכות של שנת תר"ץ. רבנו גר או במעון הקיץ "פאלניצה" ליד ווארשא. באוטבוצק, מקום מגורינו, שכב חולה יהודי מחסידי ראדזין ותלמיד חכם גדול. נגשתי לבקרו ביום הראשון של חוהמ"ס, והיהודי הלז בקש ממני לנסוע בערב לפאלעניץ ולהזכיר אותו לפני כ"ק רבנו לטובה. לפנות ערב נסעתי לפאלעניץ, וזה היה כרבע שעה נסיעה מאוטבוצק. נכנסתי לסוכת רבנו עת שישב עם בחורים חסידיים ועסקו בתורה. קבלתי "שלום" ["שלום גינימען"] ומסרתי לו את שליחותי, אבל כנראה שהרגיש אשר חוץ מבריאות חסר ליהודי גם כסף לצרכי הריפוי ולצרכי הבית, ורצה לשלוח סכום כסף, אבל "כנהוג" לא היה בבית פרוטה לפורטה. לפיכך פקד עלי להישאר ללון אצלו, בתקווה שמחר בבוקר ייכנסו כספים ויוכל לשלוח אותי לאוטבוצק.

אבל עבר יום המחרת ויום מחרתיים, וכספים לא באו. כך עיכב אותי עד יום "הושענא רבא". אז באו חסידים רבים אליו לימים האחרונים ["די לעצטע טעג"] של החג. החסידים נכנסו עם בקשותיהם, וכנהוג שמו על השולחן את ה"קוויטלעך" עם ה"פדיונות". אחר כך קרא אותי, ואסף את כל הכסף שהיה על השולחן, וזה עלה לסכום גדול, ומסרו לידי וציווה עלי למהר לאוטבוצק ולתת ליהודי החולה את הכסף. אבל היות שהיה כבר מאוחר לפני ליל התקדש החג שמיני עצרת, איחרתי את הרכבת האחרונה ולשמחתי נשארתי אצל הרבי זצוק"ל לשמיני עצרת ושמחת תורה.

עם צאת החג, בעת התלהבות גדולה של שמחה עילאית, בתוך שיחה עמוקה על ערך שמחת יו"ט האחרון של חג שבה שמחים עם ישראל ביותר מכל שאר ימי החג, והסביר הרבי שזה משום שעל ימים אלה דרשו חז"ל: "והיית אך שמח" – לרבות לילי יום טוב האחרון של חג, והרי בידוע ש"חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה" ולכן חובת השמחה ביום זה גדולה מבכל ימי החג. ואחרי זה עבר הרבי

מעניין לעניין בחסידות וקבלה, ותוך כדי כך נזכר הרבי בחולה מאוטבוצק והכסף שהוקצב בעבורו, וקרא אותי לנסוע מיד לאוטבוצק כדי להחיות את נפש החולה. 32

בחור בן ישיבה בווארשא, הצטנן וחלה במחלת הריאות. **רבינו צוק"ל** דאג, כדרכו בקדש, שיקבל טיפול רפואי כראוי. גם אחרי עבור המחלה, סידר אותו בבית החולים ואחר-כך במרפאה "בריאות" באוטבוצק [=העיר אוטבוצק נודעה בשל אווירה הצח ונתקיימו בתוכה בתי הבראה רבים לחולים נשימתיים שנהרו אליה מרחבי המדינה]. ביום ששי אחד נודע לו לרבנו, כי היום הוא המועד האחרון להכנסת כסף לחודש נוסף, ויש לחשוש פן יוציאו את הבחור החוצה באם לא ידאגו להעביר את הכסף במועד. כחצי שעה לפני כניסת השבת בא אלי שליח מיוחד מטעם הרבי עם כל הכסף הדרוש, ופקודת רבנו שעלי ללכת תיכף לשלם את הכסף עוד לפני כניסת השבת.

השליח מוסר לי, כי סיבת האיחור שהוא בא כ"כ מאוחר, מפני שכמעט כל היום היה עסוק לחפש מקורות להלוואה על סכום גדול כזה. ואומר לי בשם הרבי: "אפילו אם יהיה כבר מאוחר לקראת שבת, אל תתחסד, אלא תיכף תלך לסדר את הדבר, מפני שהחולה כשיראה שלא באים, יצטער וזה יכול להשפיע ח"ו על מצב בריאותו".

מקום המרפאה היה כארבע ק"מ מביתנו, וכמובן שעשיתי את שליחותו. וכשבאתי לשמה, מצאתי כבר את הבחור החולה שוכב ובוכה בפרוודור, וכשמסרתי לו את מטרת בואי, פשוט החייתי את נפשו.

בקושי השפעתתי על הפקידים, שכמה מהם הכרתי (וזה היה הסיבה שרבנו בחר בי לשליחות), שיקבלו את הכסף ויכניסו את החולה למקומו. על אף שבאופן פורמלי אפשר היה לרשום אותו רק במוצאי החג. וכשחזרתי הביתה, היה כבר מאוחר, כמה שעות אחרי כניסת השבת.

לעשרות ולמאות ידועים לי עובדות על אופי פזרנותו לכל כושל ונצרך, ובשעה שבבית לצרכי עצמו נהג בצמצום. אבל לא כן בייחס לאורחים, הם קיבלו תמיד "מכל טוב". היה רגיל רבנו לפרש: "טוב איש חונן ומלווה" – לאחרים הוא חונן ומלווה ואינו חוסך כסף, אבל "יכלכל דבריו במשפט" – את דבריו שלו עצמו וצרכיו הפרטיים, הוא "מכלכל במשפט"...

לא רק במאודו [בממונו] התמסר להחיות נפשות, אלא גם בגופו ובנפשו. לא מסר שום דבר לעשות לשליח, בזמן שהיה יכול לעשות בעצמו. וכששאל אותו פעם אחד מגיסיו, בעת שראה אותו עומד ומשמש חולה ת"ח בדברים שלא היו לפי כבודו ואחרים גם כן יכולים היו לעשות את זה, ואמר לו לרבנו: "הלוא אלפים ת"ח וחסידים משכימים כבר היום לפתחו, ואין זה לכבוד נשיא בישראל להתנהג באותה הדרך שהלך בה קודם?" ענה על זה:

- 33 "על הפסוק [במדבר ח, ג] **"ויעש כן אהרן"**, אומר רש"י בשם רז"ל: **"להגיד שבחו של אהרן, שלא שינה"**. וכולם שואלים: מה מחדשים לנו חז"ל? אלא התירוץ הוא פשוט: אהרן הכהן היה כידוע "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". אהרן הכהן היה ידיד וחבר לכל פשוטי המון העם, כל סבל ועגלון דפק על כתפו כחבר ורע. אחר כך, כשנעשה "כהן גדול מאחיו", באו יועצים טובים וטענו בצדק, כי לא מתאים לכהן גדול להתנהג גם להבא כך בפשטות. אבל, אהרן הכהן לא נשמע לעצתם אלא הלך בדרכו הקודמת. על זה אמרו רז"ל: **"להגיד שבחו של אהרן, שלא שינה"**!

אפילו בעת שהוכיח לאחד והשמיע לו "דברים הקשים כגידים", הרגישו השומעים שהדברים באים מלב מלא אהבה עזה, אהבה מבלי גבול ותכלית, כמו שהרגשנו בתורתו ובתפילתו אהבת השם בלי גבול ותכלית.

כדרכם של **רבותינו אדמו"רי ראדזין זצ"ל** וכדרך **אביו זצ"ל**, הליבש את כל מעשיו בלבוש של פשטות. וכשהיה מתפלל עם הצבור, היה הוא הראשון שגמר את ה"שמונה עשרה" כדי לא להטריח את הצבור שיחכה בשבילו. אבל כשהתפלל פעם בחדרו ואנו פתחנו פתאום את דלת חדרו מבלי לדעת כי הרבי נמצא בפנים, ראינו איך שפניו בוערות כלפידים מרוב דביקות, וכשהניחו אותו בזווית זו, מצאו אותו בזווית אחרת, בבחינת "כל עצמותי תאמרנה".

כ"ק אדמו"ר רש"ש זצוק"ל בבמת 'חגיגת התורה' בישיבת חכמי לובלין תרח"ץ

כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל עם קבוצת חסידים

יגיעתו של הרבי בתורה, הייתה להפליא. בשעות היום היו לו טרדות מרובות, שכללו כל מיני פעולות להושיט עזרה לכל כושל וסובל ולענות למבקרים הרבים, ואילו את הלילות הקדיש רק לתורה. כל פעם שזכינו ללון בביתו, חדר לתוך תוכנו קולו הנעים של רבנו ושמענו באיזו התלהבות הרבי לומד בפרישות, בקדושה ובטהרה ומפלפל בפלפולא דאורייתא עם עצמו. בשעת הלימוד, לא שכח להיכנס לחדר האורחים לבדוק האם הם מכוסים טוב, ולהוסיף עוד פחמים ["קוילען"] ועצים לתוך התנור.

את המיטה והמשכב ["גילעגער"] לאורח, הכין במו ידיו והרבה בכרים וכסתות.

כך היה יושב ועוסק בתורה כל הלילה, ואחרי קריאת שמע של שחרית, הלך לנוח קצת. ובחוש ראינו אצלו את דברי חז"ל [חגיגה יב]: "כל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד משוך עליו ביום". היה "כולו מחמדים וחיכו ממתקים", ממש "הוצק חן בשפתותיו"! אף שהכול נעשה בפשטות גמורה, ללא כחל וללא שרק, ויעלת חן.

אף שהרבי לא הבחין בהגשת עזרה בין אדם לאדם, ועזר לכולם, אבל באופן מיוחד התמסר לתלמידי חכמים ובחורים לומדים, באהבה גדולה ויתירה. באיזה שברון לב היה מדבר על מצב פרנסתו של ת"ח ובן טובים: לא נח ולא שקט, עד שהצליח לשפר את מצבו. בחורי הישיבה מערים ומעיירות פולין, שלמדו בעיר ווארשא, מצאו בביתו יחס אבהי וסביבה חמה ודואגת לכל מחסורם.

אופן הנהגתו:

לפי ה"מסורה" הראדזינית, התחלפו דרכי ההנהגה מדור לדור. האדמו"ר מאיז'ביצא בעל ה"מי השלוח" נהג בדרך של חריפות ["שארפקייט"], ואף שהרבה גדולים לא היו "שבעי רצון" מדרך הנהגתו, מ"מ לא שינה משום כך מדרכו בקודש מאום. בנו, אדמו"ר ה"בית יעקב" זצ"ל, נהג בדרך של "מתינות" וכל גדולי דורו חיו אתו בשלום ובמישור. ואילו בעל ה"אורחות חיים", נקט בדרך של חריפות, וגם עליו חלקו הרבה מגדולי הדור, הן בדרכו בענייני "עירובין" כשתיקן את הדלתות של שערי הערים והעיירות בפולין וחיבר לשם כך את הקונטרס העמוק "דלתות שערי העיר" שנתקבל כאבן יסוד בהלכה עמוקה ומעשית זו. אף שהיו בזמנו רבנים ופוסקים שחלקו בדבר, מ"מ לאחר פטירתו של רבנו האורחות חיים, כמעט כולם הודו בשיטתו ובכל הערים הנהיגו את העירובין על פיו. כך היה כמובן את עניין ה"תכלת", שעורר מחלוקת גדולה בעולם התורני. אחרי הסתלקותו של רבנו האורחות חיים "בעל התכלת", מילא את מקומו בקודש אדמו"ר רבי מרדכי יוסף אלעזר בעל ה"תפארת יוסף" זצ"ל. שוב הייתה ההנהגה בידי בדרך של מתינות ונועם, ובשלום ובמישור הלך עם כל העולם.

רבנו זצוק"ל, משניאות סוף סוף לקבל על שכמו במקצת את הנהלת עדתו הקדושה, נהג ביד תקיפה. לא נשא פנים לאף אחד מחסידיו אם ראה אצלו איוו סטייה כל שהיא מהדרך הסלולה והמקובלת אצל החסידים, ובעיקר "רדף" את אלה שנכשלו בחינוך בניהם ושלחו את ילדיהם לבתי חינוך לא כשרים, עליהם היה אוסר לגמרי "דריסת רגל" באחד מבתי חסידי ראדזין ["שטיבלעך"] שהיו בכל ערי פולין הקונגרסית, והרבה בתי חסידים אשר השפעת "חסידים" כאלה הייתה ניכרת בהם, היה סוגר לגמרי.

אפילו לגדולים לא נשא פנים, אם ראה אצלם דבר שלא כהוגן. נתפרסם בפולין הביטוי שהשמיע בעת הלוויית הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין, ואמר על

כמה מגדולי האדמו"רים שהשתתפו בעת הנחת "אבן הפינה" לבניין הישיבה ולא השתתפו בהלוויה, בזה הלשון: "כשקוברים אבן-הם באים, ואילו כשקוברים יהלום 36 – אינם באים"?!...

בייחוד לא סבל אם מי שהוא השלה את עצמו כאילו בין גדולי החסידים חלקו, מיהודי ה"מזרח" התופסים מקום בראש, ואילו הוא זצוק"ל שכן תמיד את דכה ואת שפל רוח. בדרך כלל ראינו אצלו במציאות את ה"הדבק במידותיו, מה הוא רחום-אף אתה כן, מה הוא חנון-אף אתה כן, מה גומל חסדים-אף אתה כן" וגו'...

בימי המלחמה העולמית הראשונה, כשנחרבו העיירות הקטנות, עברו הרבה אדמו"רים בפולין מעיירותיהם לעבר וורשה הבירה. גם רבנו **התפארת יוסף זצ"ל** העתיק את דירתו לוורשה, בעיר זו התגורר ופעל בהנהגת העדה והכלל עד לאחרית ימיו ופטירתו. בנו, **רבנו אדמו"ר הקדוש הי"ד**, התגורר תחילה בעיר וורשה בבית מגורי אביו, ולאחר כמה שנים מפטירת אביו זצ"ל עבר חזרה לעיר ראדזין, וחידש את הבית המדרש ואת ההנהגה של החסידים בבית מדרשם של אבותיו הקדושים.

בעיר ראדזין ייסד גם כן ישיבה גדולה עם כמה מאות תלמידים. בישיבה הנהיג סדר מופתי, התמסר לכל תלמיד בלב ונפש ודאג דאגת אב ואם להספיק את צרכיהם של התלמידים ביד רחבה. אם חלילה נחלה איזה תלמיד באיזה מחלה, לא זו הוא בעצמו ממיטתו.

בעת ביקורי האחרון בפולין, הייתי נוכח באספה גדולה של חסידי ראדזין בוורשה בהשתתפות הרבה חסידים מכל קצווי המדינה, שהתקיימה ביום היארצייט של אביו רבנו בעל ה"תפארת יוסף" ביום כ"ו שבט תרצ"ט, בבית החסידים דראדזין ברחוב טווארדה 24. את האספה רבתית הזו נהל הוא זצוק"ל בעצמו, ואז ראינו אצלו גם כשרון הנהגתי גדול. הסדר ששרר בעת אספה זו אפשר היה הרבה ללמוד. באספה זו הוחלט על הקמת בניין ענק לישיבת ראדזין, והנוכחים התחייבו בו במקום לכסות את החלק הארי של הבניין.

אז, בעת ביקורי בפולין, התפלאתי למראה פניהם האציליים של תלמידי ישיבת ראדזין. ממש "חכמת אדם תאיר פניו". הם, התלמידים, ספרו לי על הסדר שהנהיג הרבי בישיבה. אף שאצלו הלילות היו כימים, כפי שספרנו כבר, מ"מ לתלמידי הישיבה לא נתן להיות ניעורים בלילות ובשעה עשר בלילה "רדף" כבר בעצמו את ה"מתמידים" לחדרי השינה שילכו לישון כדי שישמרו על בריאותם. וכמה פעמים במשך כל לילה ירד מחדרו לבית המדרש לראות אם מישוהו מהתלמידים אינו "מתגנב" ללמוד.. וכך עבר בכל החדרים, מדד את החום ואת האוויר בכל חדר, דבר שלא היה רגיל לעשות בחדרו שלו ובחדר ילדיו.

עד פרוץ המלחמה הנוכחית, הספיק להוציא לאור עולם: את חלק שלישי מספר "בית יעקב" מאבי זקנו זצ"ל על סדר ויקרא, את מסכת "מקוואות" מתוך "סדרי טהרות", ולגמור את הדפסת ספר "פרי עץ חיים" מזקנו ה"ארחות חיים" זצוקללה"ה.

(א"ה: כך הייתה השמועה רווחת אז, ואמנם הספר על "פרי עץ חיים" למהר"ו כבר היה מסודר לדפוס, אבל כפי הנשמע מאת כ"ק אדמו"ר מרן מהרא"י זצוק"ל, החליט לבסוף הרבי זצוק"ל לגונזו ולא להוציאו לאור, בטענה שזה "צו הויך פאר די וועלט" – מידי נשגב בעבור ה"עולם"; ואילו הספר "סדרי טהרות" עליו עמל כ"ק מרן זצוק"ל עד לימי המלחמה ממש, כבר היה מסודר לדפוס ולפי השמועה אומרים שאף נדפסו ממנו עלים אחדים, אבל לא נסתייע מילתא והספר יחד עם שאר המון כתבי יד קודש נשרפו בימי הזעם בבחינת "גווילים נשרפים ואותיות פורחות באוויר"). כמו כן הוציא לאור את הספר של כ"ק אביו מרן זצ"ל בעל "תפארת יוסף" [ווארשא תרצ"ה]. **(ע"כ הערה)**

אבל פעולותיו ומעשיו הכבירים של הרבי בתקופת השמד של מלחמה האכזרית והנוראה הזו, עד הירצחו על קידוש השם, אלה כבר עוברים כל גבול של כוח והשגה אנושית. כפי אשר חדרו אלינו ידיעות ממקורות שונים ושמענו מפי עדים נאמנים.

האסון הגדול שבא על היהדות, ובראש וראשונה על יהדות פולין, הפצצת ערי פולין ומרכזי היהדות ואחר כך פלישת קלגסי היטלר ימ"ש למדינת פולין, פגע ברבנו הקדוש באופן נורא. כל משפחתו של רבנו נהרגו [היו לו כבר ששה ילדים], אשתו הרבנית, אמו הרבנית הזקנה, אחיותיו וכל משפחתו, נהרגו בעת ההפצצות **[א"ה: בעת כתיבת השורות, טרם נודע גורלם המדויק של משפחת רבנו זצוק"ל וזמן הריגתם על קידוש השם שהיה כבר בגטו וולודאבה, ולא בעת ההפצצות. כמו כן, עדיין לא נודע בארה"ק, אצל צבור אנ"ש, שגיס רבנו ה"ה כ"ק מרן מהרא"י זצוק"ל שהיה עם רבנו זצוק"ל ומשפחתו בגטו וולודאבה ואח"כ ברח ושרד ביערות עם הפרטיונים ונשאר לתחייה. ע"כ].** והוא זצוק"ל נשאר יחידי וגלמוד, אבל זה לא שבר את רוחו הגדולה ושינס את מתניו ביתר שאת ועז להצלת אחים אומללים, הצלה כפולה, הצלת הגוף והנפש.

הרבי נדד מעיר לעיר וייסד מטבחים לרעבים, במקומות שלא מצא חדרים מתאימים בשביל המטבחים, מחמת חורבן ההפצצות, העמיד שולחנות ברחובות, ובמו ידיו היה מחלק אוכל וארוחות חמות. חדר למרתפים ולבונקרים, חיזק ועודד את אחיו, קרא להתחזקות באמונה ולקבל באהבה ובשמחה את הייסורים הקשים, ולעמידה בכל הניסיונות המרים אשר ההשגחה העליונה מנסה אותנו ובעת הצורך להיות מוכנים למסור את הנפש ולקדש את שם ה' ברבים. את כל מה שדרש מאחרים – קיים בעצמו...

בעיקר התמסר לילדי ישראל: טיפח וגידל אותם, את האוכל במטבחים ניצל לחנכם ברוח התורה, שידעו להמשיך למרות הכול ועל אף הכול בדרכי אבותיהם שנהרגו על קדוש השם.

מספר ר' שמואל רוטשטיין במאמר על הרבי:

38

"תיכף עם פרוץ המלחמה, מכר את תכשיטי אמו ואשתו ואת כל כלי הכסף שהיה לו ממורשת בית אבותיו הקדושים, ומהם הושיב מלמדי תינוקות, ייסד מטבחים למאות אנשים והאכיל ילדים רעבים כדי שיוכלו ללמוד תורה.

מר **שמעון סירוקה**, מראשי הנוער האגודתי בארץ ואחד משרידי החרב שהגיע אחרי נדודים רבים דרך שנחאי לארץ ישראל [א"ה: אחר כך שימש תקופה כראש העיר בני-ברק], מוסר: "ביום ראשון, היום השלישי אחרי פרוץ המלחמה [=המלחמה פרצה ביום ששי עש"ק פ' כי תבוא, ביום כ' באלול תרצ"ט], ברחתי מעירי "לוקוב" ובאתי לעיר ראדזין ביחד עם הרבה פליטים. ראדזין הייתה אז מלאה פליטים והרבי טיפל בהם והגיש עזרה לכולם. כאשר היה כבר בסוף ה"זמן" ותלמידי הישיבה התפזרו לבתי הוריהם על ימי החגים, מסר הרבי את כל החדרים והמיטות בשביל הפליטים. בכמה חדרים שכבו חולים ונפגעי ההפצצות.

"סיפר לי אברך אחד שם: "אתמול, זאת אומרת ביום שבת קודש בבוקר, נכנס הרבי וציווה עליו שימהר לחטוב עצים, כדי לחמם מים בשביל החולים. וכשהיססתי כמה רגעים לעשות "אבות מלאכות" בשבת, זרק הרבי מעליו את המעיל והשטריימל, לקח במהירות הגרון בידו, חטב עצים והדליק אש, והגיש תה חם וטרי לכל חולה!

הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל

רבה של לויצק, ואחר כך מראשי מועצת גדולי התורה בארה"ק

הגאון **רבי זלמן סורוצקין אב"ד דלוצק**, שניצל בחסדי שמים והגיע אל ארצנו הקדושה בשנה הראשונה לפרוץ המלחמה, דרש בשבת הראשונה לבואו ארצה בבית הכנסת הגדול בפתח-תקווה, וסיפר על מסירות נפשו של הרבי מראדזין

בהגשת עזרה לאחים. ובין השאר סיפר, כי בעת ששני חיות הטרף, הנאצים והסובייטים חלקו ביניהם את פולין והרבה רבבות יהודים הצטופפו על יד הגבולות החדשים, כדי לעבור לצד הסובייטי להציל את חייהם, עמד הרבי מראדזין על יד הגבול וצעק "לא לעבור לצד הרוסי"! מאחר שאנו רואים מה עלה ליהדות רוסיה תחת שלטון הסובייטי. ואף כי הסכנה לחיים היה יותר בצד הגרמני מאשר בצד הרוסי, אבל "קשה המחטיאו יותר מן ההורגו!"

גם בזה היה הרבי מראדזין וצוק"ל לא רק "נאה דורש", אלא גם "נאה מקיים":

תיכף עם פרוץ המלחמה, נעשו על ידי חסידי ראדזין בארץ ישראל ובאמריקה פעולות להוציאו מתוך ההפיכה. נאסף הכסף הדרוש להצלחתו, התקשרו עם הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל. ורבי חיים עוזר התקשר אתו תיכף וכתב לו שיעבור לוויילנא, כי מוויילנא יש יותר סיכויים לעבור אל מעבר לים. וכדי להתקרב לוויילנא, היה נחוץ קודם כל לעבור את הגבול לצד הסובייטי, ומשם היה יותר קל לעבור לליטא, העצמאית בביכול. תשובתו של הרבי הייתה: "ראשית כל, אין בדעתנו לעבור לצד הסובייטי ולהיות בכך מופת לאחרים. שנית, אם אחינו בשטח הכיבוש הגרמני נמצאים במצב נורא כזה ובסכנת כליה ח", אזי רואה אני חובה להישאר אתם יחד ולעשות למענם עד כמה שיהיה בכוחי, ואין בדעתי לעזבם!" חסידי ומוקירי בית ראדזין בחוץ לארץ, רצו לנצל כל הזדמנות להוציאו מתוך ההפיכה והיו כמה וכמה הזדמנויות כאלו, אבל כל פעם שהתקשרו אתו והציעו לו בריחה, הוא וצוק"ל השיב תמיד אותה התשובה, שלא יעזוב את אחיו בצרתם.

עוד לפני המלחמה התמסר לגמרי לעבודה בשדה החינוך התורני. חוץ מהתלמוד תורה לבנים, "בית יעקב" לבנות והישיבה הגדולה והמפוארת שייסד בראדזין. נסע לכל עיירה נידחת בפולין המדינה, איפה ששמע שאין תלמוד תורה לבנים או בית יעקב לבנות, ישב במקום, התחנן ודרש מ"כלי הקודש", הרבנים והשו"בים, ה"בעלי-בתים" והאברכים החרדים, עד שהשיג את מבוקשו לייסד את בתי החינוך. ולא עזבם לנפשם עד שביסס את תקציבם שיהיה בר-קיימא.

סיפר לי הרב **שמואל אהרן שצדקוביץקי**, שהיה עד פרוץ המלחמה מהפקידים הראשיים של מרכז "חורב", מרכז החינוך של אגודת ישראל, בהנהלתו של הקדוש **רבי אלכסנדר זושא פרידמן הי"ד**:

"באחד מלילות החורף האחרון לפני חורבנו של עולם, ביום חמישי בשבוע, צלצל הטלפון במרכז "חורב", וכשהרימו את השפופרת, שמעו את קולו של הרבי מראדזין שהודיע להם כי הוא מדבר מעיירה מרוחקת, ונמצא שם כבר זה שבוע ימים לרגלי הסכנה של ייסוד בית ספר "תרבות" בעיירה.

הרב ר' שמואל אהרן שצדוביצקי מביאליסטוק [אח"כ בת"א]

תיכף לבואו שמה, התחיל לנצל את כל השפעתו, קודם על חסידי ראדזין ואחר-כך על סתם בעלי-בתים, ומעורר אותם לייסד "תלמוד-תורה", והיום קרוב הדבר להתגשם. ולפי דעתו של הרבי, יכול ביקורו של הר' אלכסנדר זושא פרידמן, המומחה הגדול לענייני חינוך החרדי, לעזור לגמר מוצלח. לפיכך, מבקש הרבי מרבי אלכסנדר זושא ז"ל, שיבוא לעיירה זו תיכף ומיד, עוד לפני השבת.

הרב ר' אלכסנדר זושא פרידמן הי"ד מוורשה

(מחבר הספר 'מעינה של תורה')

לר' זישא פרידמן לא הייתה אפשרות, מפאת טרדות ציבוריות, לעזוב את ווארשא לפני השבת, ובמקומו נסע לשם הרב שצדוביצקי. כשבא הר"ש לעיירה ביום שישי אחרי הצהריים, מצא את הרבי הקדוש עסוק בעניין בהתלהבות כאילו שזה עתה התחיל בעבודה, ולא כמי שכבר עסוק בעניין זה למעלה משבוע ימים. בשבת, ויותר

הרבי על תפילה בציבור, ובמקום זה הלך למפקח הממשלתי להשתדל לקבלת הרישיון לפתוח את ה"תלמוד תורה". בשבת אחרי הצהריים התקיימה אספת בעלי- 41 בתיים, שלח הרבי שליח לשאול: אם רואים נחיצות ותועלת בהשתתפותו, אזי הוא מוכן לבוא, ולוותר על הנהלת ה"שולחן" ["פירען טיש"]!

ביום ראשון הלך הרבי לבניין שנשכר עבור הת"ת, ובעצמו טיפס על הסולם, מדד ורשם את התיקונים הדרושים לבניין, כדי שהתלמוד תורה יעמוד על הגובה הדרוש ויוכל "להתמודד" בהצלחה מול בית-הספר "תרבות" הלא-חרדית שנוסדה בעיירה.

את העיירה עזב הרבי רק אז כשקיבל מכתב מאמו הרבנית ע"ה, שהיא גוזרת עליו בגזירת "כיבוד אם" שיחזור לביתו, כי הבית סובל נורא מהיעדרו. ואז חזר לראדזין, לאחר שהובטח לו על פתיחת הת"ת ועל ביסוס תקציבו.

הרב **חיים חייקל גרינבערג, רב בקענא-ווילנא**, מספר:

בחורף שלפני המלחמה, נסע לסדר בחור ישיבה חולה באוטבוצק. בהיותו באוטבוצק, שמע כי הרבי מראדזין נמצא בוורשה. נכנס אליו לבקש תרומה עבור הבחור החולה, הרבי הוציא מאה זהובים [זלוטין] ונתן לו. וכשהרב גרינבערג, שידע כי הרבי מראדזין אינו עשיר, שאל, האם סכום כזה אינו גדול מידי בשבילו? מתרגז עליו הרבי ואמר לו כי "עצות כאלו, אינו מבקש ממנו!"

הרב הגאון ר' חייקל גרינבערג מקענא (מחוז ווילנא)

ממקורבי הגאון רבי חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל מווילנא

הרב **פנחס יעקב הכהן לוויין** מספר, כי ביום רביעי בערב, שני לילות לפני פרוץ המלחמה, ישבו במרכז "אגודת ישראל" בווארשא, ברחוב טווארדא מס' 10, ישבו שם הרב **פנחס וורשביאק**, הרב **אברהם פצינר**, ויבל"ח ר' **פנחס לוויין** [ז"ל] ועוד כמה עסקני ה"אגודה". בא הרבי מראדזין, והציע להם תכנית מפורטת של שכלול והתארגנות החינוך החרדי בפולין. וכמו בכל עבודה קדושה, הוא הציע לפניהם זאת בהתלהבות, והביע תקווה ובטיחות כי תכניתו תעשה מהפכה לטוב בכל החינוך

החרדי בפולין המדינה. אלא שלצערנו הרב, לא זכינו לכל אלה, והמלחמה המרה ונפילתו של הרבי על קידוש השם הי"ד, כמובן שמו קץ לכל התקוות האלו.

42

ככה המשיך הרבי במעשיו הכבירים ובפעולותיו הקדושות למען עם ישראל המעונה והמדוכה שנמסר כצאן לטבח ר"ל, להרוג ולאבד, למכה ולחרפה, מתוך סכנת נפשות. כל צעד ושעל של מעשי ההצלה בתוך הגטאות, היה קשור בהקרבה עצמית ובסכנה גדולה ליפול לידי הגסטפו ימ"ש, ומשם לסכנת חיים ממשית הייתה הדרך קצרה כמובן.

כל היהודים שוכני הגטאות, שזכו ליהנות מפעולותיו ומעשיו, ושאו תקווה ואומץ להמשיך בקיום ובחיים למרות הכול, היו מלאי תקוות כי הזעם יעבור, הרשעים כליל יחלפו ועוד יזכו ביחד עם רבם הקדוש לראות את הנקמה ואת הנחמה...

הלא כה חסון בגופו היה רבנו הקדוש וצעיר בשנים, והקב"ה נתן לו כוח להחזיק מעמד עד כה בתוך ים של צרות, דם ודמע, יחזקהו ה' וייתן לו כוח ומעמד גם להבא וביחד עם אחיו אשר כל דאגותיו נתונות רק להם, יזכה לקבל את פני משיח צדקנו.

דאגתם של הסובבים את הרבי נתונה הייתה, אפוא, להציל את חיי הרבי, והיו אף כאלה שהיו מוכנים לסכן ואפילו להקריב את החיים שלהם עצמם, למען הצלת חיי הרבי, שבו ראו היהודים המעונים את המשך השלשלת, ואת הכוח למצוא הצלה ומזור לכלל ישראל.

כמובן שהרבי עצמו לא ידע מכל זה, כי אילו ידע, בוודאי לא היה מרשה בשום אופן כי יהודי אחר יסכן ח"ו את נפשו בעבורו.

וכך מסופר בעיתון **"אונזער וועג"** היוצא לאור בפאריז:

"לגסטאפו נודע כי יד רבנו בחיוזק ובעידוד היהודים וחישול רוחם כנגד גזירות הקלגסים הגרמנים ימ"ש, אי לכך חיפשו בכל דרך איך לתפוס את הרבי. והנה אירע פעם אחת שנודע להם למלאכי חבלה אלה, כי הרבי הצליח למצוא מסתור בעיירה וולודאבה, אלא שלא ידעו היכן מקומו. תפסו אפוא קבוצה אקראית של יהודים, וגזרו עליהם שיבררו ויודיעו להם על מקום הימצאותו של הרבי, שאם לא יודיעו להם תוך זמן קצר, אז יוצאו חלילה הם ויהודים אחרים להורג."

"אימה וחשיכה גדולה ירדה על היהודים, כי איש לא רצה כמובן לגלות את מסתורו של הרבי. הרשעים המשיכו בחיפושיהם, עד שתוך כדי כך נודע לאחד מן החסידים של הרבי (לדברי העיתון האמור, שמו היה "יעקב וואלף", אף כי כמובן, בכל מקרה, שם זה הוא מן הסתם "ספרותי"), ומתוך חשש ברור כי הנאצים ימ"ש ייהרגו לבסוף את היהודים הנצורים וגם את הרבי ימצאו ויהרגו חלילה, והלא בין כה וכה במוקדם או במאוחר כולם כנראה ייהרגו וימותו, אי-לכך החליט ללבוש עוז בנפשו ו"עשה מעשה": הוא ניגש למשרדי הגסטאפו והסגיר את עצמו לידי ה"גסטאפו", כשהוא מזדהה בעצמו בתור שהוא הוא "הרבי מראדזין" המבוקש, והחליט להסגיר

את עצמו למען הצלת היהודים. כמובן שיהודי קדוש זה נאסר על אתר, והוצא להורג, רחמנא ליצלן.

דבר ההקרבה נודע נתגלה למספר יהודים, לפי הגרסה האמורה, כשלאחר מכן הגרמנים מסרו לקבוצת יהודים לקבור את גופתו הנרצחת של הקדוש היהודי [שלאחר מכן הוכר כאותו חסיד פלוני בידי מכריו שהכירוהו], תוך שהם מזהים אותו כגופתו של ה"ראבין" מראדזין המבוקש, שהוצא להורג על ידם. כך יצא הדבר שאותו ר' יעקב-וואלף בעצם הקריב את חייו על קידוש-השם למען הצלתו של הרבי, אשר כמובן נשמרו מלהודיע לו על כך מסיבות מובנות, וממילא לא ידע כלל מכל הדבר ומרקע הריגתו, ורק נודע לו הדבר בתור "עוד הריגה" של יהודי קדוש בידי הרשעים ימ"ש, בזמן שדם יהודי היה הפקר ונשפך כמים רח"ל. הרשעים הגרמנים בתחילה לא חשדו בדבר, אלא ש"מפה לאוזן" עבר הדבר, וכנראה מאן-דהוא הלשין וגילה את אוזנם על ה"תרמית" כביכול, שבהריגת ה"רבי", עד שבחמת זעם חידשו במשנה מרץ את חיפושיהם אחרי הרבי. הייתה אפוא ההצלה וההקרבה, זמנית ביותר, למרבה דאבון הלב.

[א"ה:]

גרסה זו של המאורעות, לא זכתה לאישור מיהודים אודים מוצלים מאש, אשר שהו יחד במחיצה אחת עם הרבי זצ"ל הי"ד במשך כל אותו הזמן, עד כמעט לימיו האחרונים ממש של הרבי, בגטו וולודאבה, בתוכם יש לציין בייחוד את כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל, גיסו של רבנו הקדוש שלא משה ידו מתוך ידו, והרב החסיד הנודע רבי **מרדכי** ["מוטל"] **רייכמן** ז"ל מוולודאבה-חיפה, ולסוף ימיו בבני-ברק, אשר הכחישו סיפור זה מכל וכל. אף-על-פי-כן מעניין לציין, כי השמועות האלו על "כאילו-מסירות-נפש" זו למען רבנו הי"ד, פשטו בזמנו בעצם ימי המלחמה והגיעו אז לעיר ווארשא בקרב חוגים שונים, שאף נתנו לדבר ביטוי בכתובים שנמצאו בחורבות הגטו לאחר המלחמה, וכנראה שהתיאור בעיתון הנ"ל מהווה כעין "עיבוד ספרותי" לסיפור המדובר.

לגופו של עניין, אין לנו כמובן היכולת להכריע בעובדות שאירעו במציאות "החיים" הכה בלתי אפשרית ובלתי הגיונית, בהגדרה עדינה, ששררה אז תחת משטר האימים בגטו היהודי בוולודאבה, מה גם שהקרובים לרבי, כאמור, לא שמעו על כך דבר ולא חצי דבר, כנזכר. אף כי יתכן, אולי, שהדברים היו בגדר של "תכנית מגירה" בלבד, או שמא אירעו בנקודת מקום מרוחקת אחרת בהקשר לרבי מבלי שידעו בסביבה הקרובה דבר, מתוך הפחד המובן ששרר אז והצורך להסתיר (הייתכן הדבר?); או שמא, האירוע היה קשור בכלל לאישיות נערצת אחרת, בסביבה הקרובה או הרחוקה. אלו דברים שכמובן לא ייוודעו באופן ברור, לעולם. מכל-מקום, לאחר שהדבר התפרסם בכמה מקומות, ואף ניתן לו ביטוי רחב במחברת זו של הכותב, החסיד רבי **ישראל איידלמן** ז"ל, בפרק זמן הסמוך כל-כך

"תוך כדי כך, ממשיך הרבי בפעולותיו, לנחם ולעודד את היהודים נצורי החרב, ואף יושב ומנסה לחבל תחבולות כיצד ניתן להציל לפחות כמה שיותר יהודים מיושבי הגטו. עלתה אפוא הצעה, לפיה היות שברור כי במצב הנוכחי בגטו לבסוף הגרמנים ימ"ש יהרגו את כולם ח"ו ולא ישאר אף יהודי חי, לפיכך יש לשקול אפשרות של הצתת הגטו תוך כדי בריחה ליערות, אז אולי יצליחו הרבה מן היהודים הנצורים לפרוץ את חומות הגטו ולברוח ליערות הסביבה, תוך ניצול המהומה והבלבול שמסביב. יתכן שעלו הצעות אחרות ונוספות, מכל-מקום ידועה הייתה דעת רבנו זצוק"ל, שיש לעשות כל מאמץ אפשרי בכיוון של בריחה ואף התנגדות, היכן שהדבר בגדר האפשרי. בין כך ובין כך, הדברים איכשהו דלפו החוצה, וכנראה היה אי מי שהעביר את הידיעות הללו לגרמנים ימ"ש, אשר לא אחרו למצוא את דירת הרבי בתוך הגטו, וכך נאסר הרבי ונלקח למעצר."

[**א"ה:** בנקודה זו, ממשיך הכותב, הרה"ח **הר"י אידלמן ז"ל**, לצטט מתוך העיתון הפאריזאי האמור, שיצא לאור בשפת היידיש עבור ניצולי השואה שהתלקטו אז בין היתר, בעיר פאריז שבצרפת, על כך שהרבי כביכול, לאחר שנודע לו על החיפושים שנערכים אחריו, יצא מביתו ומסר את נפשו להריגה, ועוד פרטים שונים שחזרו והתפרסמו מאז בכמה וכמה במות שונות ואף נתלו בהם גיבובי דברים שונים שאין כאן מקומם.

בפועל, לאחר שנים מספר, משהגיעו פליטי חרב ששהו בגטו באותם הימים, נודע הדבר שהרקע למאסר הרבי זצוק"ל היה שונה לגמרי. הדברים החלו בעיקר לאחר שהרבי הקדוש שמע על בניית הקרמטוריום [המשרפה רח"ל] שבנו הרשעים ימ"ש במחנה "סוביבור" הסמוכה לוולודאבה והנודעת לשמצה, אז נסערה רוחו של הרבי מאד ולא מצא מנוח לנפשו מני אז, וכצעד לביטול הגזירות באמצעים שמימיים, גזר רבנו הקדוש צום של שלשה ימים רצופים, ממש כבגזירת המן הרשע ימ"ש בשעתו. אפס, ננעלו שערי רחמים, דבר הצום שקידש רבנו יצא לרשות הרבים ונודע בדרך כלשהו לנאצים, אשר מיהרו לאסור את רבנו הקדוש, עד שתוך כמה ימים נהרג על קידוש השם, ביום המר, כ"ט באייר שנת תש"ב, ונקבר גופו הקדוש ליד שער "בית החיים" של העיר וולודאבה. **ע"כ הערה]**

[בחזרה לדבריו של הכותב, הר"י אידלמן ז"ל]

"ממכתב שהגיע לתל-אביב מרוסיה, כותבת ניצולת המלחמה, שראתה את המאורעות בעיניה ומאשרת את הפרטים על מות רבנו זצוק"ל.

[**א"ה:** לא ברור לכאורה, כיצד יכול היה עד ראייה כלשהו מן המאורעות שאירעו והתרחשו בגטו של וולודאבה בחודשי אייר-סיון של שנת תש"ב, להגיע ולהימלט בפרק זמן כלשהו לאחר מכן אל מעבר לגבול הרוסי, כשהגבול היה כבר סגור אז

מזמן והיהודים הנצורים בגטו נשלחו ברובם המכריע ב"אקציות" השונות שהשתוללו בגטו עד לסוף שנת תש"ג, שאז הפך הגטו ל"יודען-ריין" רח"ל [כלשונם 45 הארור של הרשעים ימ"ש], ואילו הניצולים המעטים ששרדו, שהו או ביערות שבסביבה תחת אפם של הגרמנים, או במחנות העבודה השונות הנודעות לשמצה, עד לימי השחרור. ושמא אף זו מערפילי התקופה, שבזמן הכתיבה כאמור, בסוף שנת תש"ו, עדיין שררה אנדרלמוסיה נוראה באשר להתרחשויות, ולא נודעו ממדי החורבן הנורא ואופן נסיבותיו, הן שגרמו לבלבול ולסתירה שבין העדויות השונות].

ומכאן-שורות אחדות דלהלן, עם העברת קולמוס מסיבה כלשהי:

"כמו-כן הגיע לארץ מכתב מרבי **יוסף צבי אפשטיין** שי', בן-בתו של מרן ה"בית **יעקב**" זצ"ל, שניצל בחסדי השם ונמצא כעת בעיר סוסנובצה. **והוא כותב:**

"לו שמעו לעצתו של הרבי, היו נשארים בחיים עוד אלפי יהודים, ומוסיף : יש לי הרבה מה לספר על גדלות מעשיו ועל חייו ומותו של רבנו הקדוש, אמסור לכם הכול כשאזכה להגיע אליכם לא"י בזמן הקרוב... וגם הוא מאשר את יום מותו של רבנו ביום ערב ר"ח סיון תש"ב... [ע"כ]

בין חסידי ראדזין ידעו לספר:

תמיד, בעת שאחד מן השושילתא קדישא נהג בנשיאות כמניין שלש-עשרה שנים, היו מודאגים לבאות: ראש השושילתא קדישא, בעל ה"מי השלוח" זצ"ל, נהג נשיאותו באיזביצא במשך שלש-עשרה שנה, עד לפטירתו [ז' בטבת שנת תרי"ד]. בעל ה"בית **יעקב**" נהג נשיאותו באיזביצא שלוש-עשרה שנה, ואח"כ העתיק משכנו לעיר ראדזין, ונהג עוד שלוש-עשרה שנה [נפטר ביום ט"ו מנ"א תרל"ח]. בעל ה"**ארחות חיים**" זצ"ל נהג נשיאות שלש-עשרה שנה, ואז נסתלק לב"ע [ביום ד' טבת שנת תרנ"א]. אדמו"ר רבי **מרדכי יוסף אלעזר** זצ"ל, אחרי שלש-עשרה שנה הראשונות עלה לזמן-מה למשרה רבנית בעיר וונגרובה. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, עבר לגור בעיר הבירה ווארשא ושם נהג נשיאות עוד עשרים ושש שנים, יחד כיהן שלש פעמים כמספר "שלש עשרה". (= קרוב לל"ט שנים, תרנ"א-תרפ"ט)

וכשרבנו הקדוש **רבי שמואל שלמה** ישב על כיסא אביו, קוינו שנזכה להתחמם לאורו ולהסתופף תחת צל קדשו "כמה וכמה" שלש-עשרה שנים, כי הרי צעיר לימים היה רבנו בעת שעלה על כיסא אביו הגדול. מי אפוא יכול היה להעלות על מחשבתו כי רק פעם אחת ויחידה של שלש עשרה שנה ינהל את עדת קדשו, משנת תרפ"ט עד שנת תש"ב? ושהוא זצ"ל יהיה האחרון שיכהן בבית הגדול והקדוש הזה אשר הפיצה כל כך אורה זו תורה לישראל ?? [=א"ה: יש לזכור, כי הדברים נכתבו בשנת תש"ו לפ"ק, כשעדיין לא נודע כלל בארץ ישראל על הצלת כ"ק מרן אדמו"ר מהרא"י זצ"ל, הנצר האחרון והיחיד לשושילתא קדישא הדין, שאמנם שנים אחדות אח"כ, בשנת תשי"ג, נתכהן לעלות על כיסא האדמו"רות ובכך סימן את התחדשות

ותחיית חסידות ראדזין בארצנו הקדושה, ומצודתו הייתה פרוסה בכל מקום אשר שרידי חסידי ראדזין וניצולי המלחמה התגלגלו והגיעו ורבים הלכו לאורו, זי"ע. 46

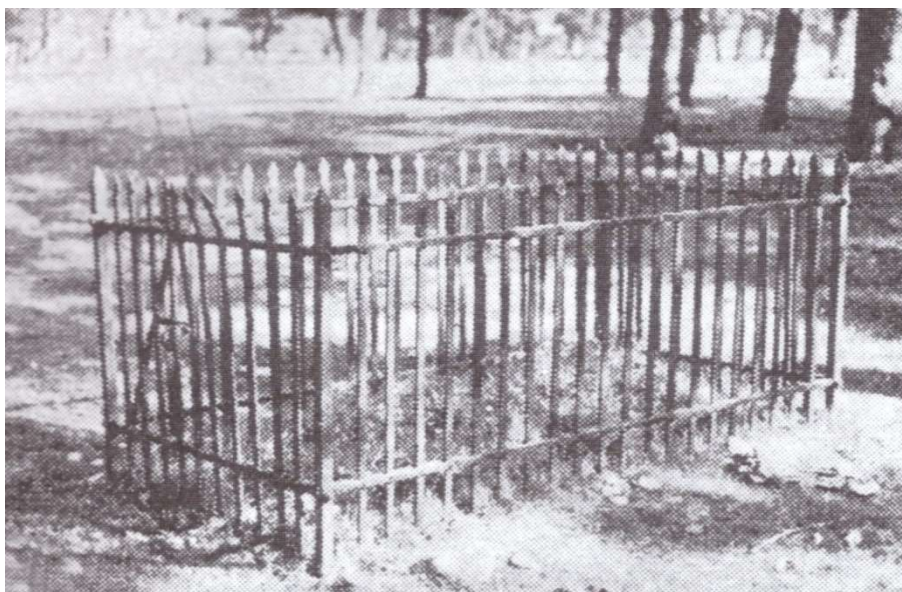
[בשורות דלהלן, מסיים כתיבתו הרה"ח ר' ישראל ז"ל איידלמן, בנימת יגון אישית, של חסיד נאמן שאיבד את רבו הגדול, וכעין קינה על הריגת רבנו זצ"ל, הי"ד]:

"אי אפשר לסיים את דבריי על הרבי הגדול והקדוש, מבלי להביע בכמה שורות את יגוני הגדול:

"הצבי ישראל, עטרת תפארת ישראל על במוותיך חלל, כאשר אך התחיל רבנו לעלות מעלה מעלה על במתי התורה והיראה, עלה ונתעלה למדרגות גבוהות מעל גבוהות במעשיו הכבירים למען עם ישראל ולמען אחינו בני ישראל. והנה נפל חלל! איך נפלו גיבורים ואבדו כלי מלחמה, כאחד מן הגיבורים אשר בארץ היה חגור חרבו על ירכו בכלי מלחמה של תורה, יראה, חסידות, חכמה ופקחות. המידות המוזהבות שלו שירש מאבותיו הקדושים זי"ע, וכל כלי מלחמה אלו נאבדו. כי גם תלמידיו הקדושים וחסידיו שלמדו מדרכו הקדושה, נפלו חלל.

"ואיך לא היו ידיו אסורות והיו מוכנות תמיד לעשות ולפעול לכבוד השם יתברך ויתעלה, ולהושיט עזרה לכל כושל וסובל, ורגליך לא בנחושתיים הוגשו, קל כצבי לרוץ, מה שהיה יכול לעשות ברגליו של עצמו—עשה ולא רצה כלל למסור מילי לשליח לעשות במקומו".

"נשמתו של הרבי הקדוש התרוממה לגנזי מרומים, למקום משכנם של "הרוגי לוד" שאין מלאך וברי-ה יכולה לעמוד במחיצתם, וכמו התנא הקדוש רבי עקיבא וחבריו מעשרת הרוגי המלכות, ארזי הלבנון אדירי תורה!"

קבר שסומן אחרי המלחמה כמקום קבורתו המשוער של הרבי הי"ד
[באדיבות: מכון "שם עולם"]

47 **"יהי רצון, שזכות אדמו"ר הקדוש, וזכות אבותיו רבותינו הקדושים אשר בארץ החיים המה, יגן עלינו ועל כל ישראל, ונזכה במהרה לישועת ישראל ולגאולה שלמה, אמן כן יהי רצון!"**

[ע"כ באו דבריו של הכותב החסיד ר' ישראל אידלמן ז"ל, בחוברת שהכין בכת"י]

דברי סיום:

והנה "חסדי ה' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמיו".

כאשר לאחר שנים אחדות מעת כתיבת מאמר קינה קורע לב זה, אשר נכתב כאמור ממש עם סיום החורבן הנורא בעוד הפצעים הנוראים פתוחים וטריים ושותתים דם רב, ועוד בטרם נודעו כל פרטים על האודים מוצלים מאש התופת, נתבשרו אז שרידי החסידים על הישארותו בחיים בחסדי ה' של כ"ק מרן מהר"ר אברהם ישכר זצוק"ל, גיסו של רבנו הקדוש, השריד היחיד שנשאר לפליטה מכל משפחת הרבי וחצר הקודש של ראדזין. אשר בשנים של טרם המלחמה, בעת התגוררותו בעיר ראדזין בחצר הקודש יחד בשכנות עם גיסו רבנו הקדוש זצ"ל, שימש כל הימים כיד ימינו של כ"ק מרן זצוק"ל בכלל, ובייסוד הישיבות הקדושות "סוד ישרים" דראדזין בפרט, ושימש כנשיא הישיבות הקדושות, וממש לא משה ידו מתחת יד רבנו הק' במשך כל שנות ההנהגה בראדזין. וגם לאחר מכן, במשך "שנות ראינו רעה" ל"ע, היה כידוע יחד עם רבנו במחיצת קדשו עד לימים האחרונים ממש. וכפי הנשמע בעדות חסידים מפה קדשו של **כ"ק מרן זצוק"ל הי"ד**, בימי החשכה הנוראה בתקופה האחרונה ממש קודם ההסתלקות על קידוש ה', בזמן שלדאבון לב נראה היה בעליל כי כלו כל הקצין [וכפי שבעוונותינו הרבים אירע באמת אחר כך בשרפה אשר שרף ה'], **הועיד כ"ק מרן זצוק"ל את גיסו רבנו זצ"ל** להמשכת שלשלת הקדש, למען השם שם ושארית בארץ לדרך הקודש, כי לא יכבה נרו לעולם ועד.

זכתה עדת הקודש, שהקב"ה "רצון יראיו יעשה", ואכן הדבר קרם עור וגידים לאחר שנים מספר, עת הגיע **כ"ק רבנו מהרא"י זצוק"ל** לראשונה לשכון בארץ הקודש, נתקבל ונכתר כ"ק מרן רבנו זצוק"ל להיות "אי"ש על העדה" וממשיך שושילתא קדישתא הדין. ולמעשה, החל משנת ההכתרה של כ"ק מרן זצוק"ל ע"י שרידי וחשובי אנ"ש ז"ל בא"י, נפתחה תקופה חדשה, בה עמד רבנו זצוק"ל כאב רחמן והפיח רוח החיים בעצמות היבשות, ובנפשות עם שרידי חרב, וינטלם וינשאם בחסד וברחמים כאשר יישא האומן את היונק.

ושאר כל המפעלים הנשגבים של מרן רבנו זצ"ל וכו' הלא תקצר היריעה מהכיל לעת עתה והמה כתובים לוח לבות אנ"ש, ועוד חזון למועד אי"ה. כ"ק מרן הנהיג

וניהל עדת הקודש באהבה ובחמלה, במשך עשרות בשנים, עד שנתבקש בישיבה של מעלה ביום כ' תשרי, ה' דחול המועד סוכות [בא"י], בשנת תשס"ו לפ"ק, ומנוחתו כבוד במרומי הר המנוחות בחלקת הרבנים בירושלים עיה"ק ת"ו, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל. על מקומו הוכתר בנו כ"ק אדמו"ר שליט"א, ה' יאריך ימיו ושנותיו בנעימים, ונזכה כולנו שינהלנו יחדיו לקראת קבלת פני משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון!

קבוצה מאנ"ש שיחי' בראשות כ"ק אדמו"ר שליט"א

בתפילה ליד מקום הציון המסומן של

כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד

בעיר וולודאבה פולין

ביומא דהילולא ערב ר"ח סיון תשפ"ב

"והיו עיניך רואות את מוריך"...

תואר פני קדשו של

כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש

רבנו שמואל שלמה זצוק"ל מראדזין

נהרג על קידוש ה' ביום המר כ"ט אייר (ערב ר"ח סיון) תש"ב בעיר וולודבה. הי"ד

לזכר עולם יהיה צדיק

אדוננו מורנו ורבנו, מאיר נתיבותינו, גדול מרבן שמו, לוחם מלחמות ה', מייסד הישיבות הקדושות "סוד ישרים" בפולין, אשר ניהל צאן מרעיתו עדת אנ"ש חסידי ראדזין במסירות נפש במשך י"ג שנים (תרפ"ט – תש"ב), רבנו הקדוש והטהור,

הגאון הקדוש מרן רבי שמואל שלמה זצוקללה"ה הי"ד מראדזין

בנו יחידו וממלא מקומו בקודש של כ"ק רבנו אדמו"ר הגאון
הקדוש מרן רבי מרדכי יוסף אלעזר זצוקללה"ה מראדזין
בעל מחבר ספר הקדוש "תפארת יוסף"

נספה על קידוש השם ביום חרון אף ה' בעיר "וולודאבה"
שבפולין, ביום שבת קודש, כ"ט אייר (=ערב ראש חודש סיון)
שנת תש"ב, הי"ד

מחברתו בקודש, הרבנית הצדקנית בת קדושים,

מרת **שפרה מירל** ע"ה, הי"ד

בת כ"ק הגאון הקדוש אדמו"ר מוהר"ר **יוסף קאליש** זצוקללה"ה
מאמשינוב

נספתה עקה"ש עם ילדי' ויוצ"ח: בנותיהם **יוטא הדסה**, חוה
בלימה, **ברכה רחל**; ובנם יחידם, **מרדכי אלעזר**, הי"ד

ארץ אל תכסי דמם, יזכרם אלוקינו לטובה עם שאר צדיקי עולם,
וינקום דם עבדיו השפוך, כי דורש דמים אותם זכר, לא שכח צעקת
ענווים, וניקיתי דמם לא ניקיתי, וד' שוכן בציון